

ORSZÁGOS TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI KONFERENCIA

OTDK DOLGOZAT

TÓTH MÓNKA

2025. JANUÁR 8.

MISKOLCI EGYETEM

BÖLCSESZET- ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KAR
ALKALMAZOTT TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK INTÉZETE

**MONGÓLIA, A „HARMADIK SZOMSZÉD” – AVAGY A BILATERÁLIS EGYENSÚLY MINT
POLITIKAI SZINKRETIZMUS**

**MONGOLIA, THE "THIRD NEIGHBOUR" - OTHERWISE THE BILATERAL BALANCE AS THE
POLITICAL SYNCRETISM**

KONZULENS:

DR. HABIL UDVARVÖLGYI ZSOLT ANDRÁS
FŐISKOLAI TANÁR.

KÉSZÍTETTE:

TÓTH MÓNICA
Nemzetközi kapcsolatok;
II. évfolyam;
Levelező tagozat.
2025.

Kézirat lezárása: 2025. január 8.

I. TARTALOMJEGYZÉK / INDEX CONTENTORUM

I.	TARTALOMJEGYZÉK / INDEX CONTENTORUM.....	2
II.	ELŐSZÓ / PRAEFATIO	3
III.	BEVEZETÉS / INTRODUCTIO	4
IV.	SZAKMAI HÁTTÉR / RECENTEO	6
	01.A RÉGIÓ, GEOPOLITIKAI ADOTTSÁGOK.....	6
	02.HONNAN ÉS HOGYAN?	7
	A. TÖRTÉNETI EMLÉKEZET.....	7
	B. TÖRTÉNELMI EMLÉKEZET	7
	C. KÁNSÁG: POLITIKAI ÉS TÁRSADALMI RENDEZŐELV	8
	D. A MONGOL BIRODALOMTÓL NAPJAINKIG	10
	E. MAI MONGOL BELPOLITIKA	13
	F. KULTÚRA.....	15
	G. VALLÁS.....	19
A.	SÁMÁNIZMUS	19
B.	BUDDHIZMUS	21
	H. VALLÁSI SZINKRETIZMUS	26
I.	A SÁMÁNIZMUS ÉS A BUDDHIZMUS SZINKRETIZMUSA.....	27
J.	A VALLÁSI SZINKRETIZMUS HATÁSAI	27
03.	POLITIKAI SZINKRETIZMUS.....	28
	04.MONGÓLIA ÖNAZONOSSÁGA	35
	05.BILATERÁLIS VISZONYOK.....	37
	A. KÍNA ÉS OROSZORSZÁG KÖZÖTT	39
	B. HARMADIK SZOMSZÉD POLITIKA	40
	C. MEGALKUVÁS?	40
V.	CONCLUSIONES.....	41
VI.	FORRÁS, SZAKIRODALOM.....	42

II. ELŐSZÓ / PRAEFATIO

Amikor ezekkel a sorokkal frissítem utolsó simításként ezt a munkámat, azaz 2024. november 22-én, túl vagyunk azon, hogy az Amerikai Egyesült Államok 2024-es elnökválasztását Donald Trump nyeri meg, a választást követő időszakban pedig, az előző elnök regnálása alatt Joe Biden november 19-én kvázi mintegy engedélyt ad arra, hogy az ukrán hadsereg nagy hatótávolságú rakétákat mélyen Oroszország területén belüli célpontokra is bevethesse – a mintegy 190 mérföld hatótávolságú ATACMS rakéták bevetését az amerikai elnök a kurszki régióban az észak-koreai csapatok oroszországi megjelenésével indokolta. ⁽¹⁾

AMERIKAI ELNÖKVÁLASZTÁS, OROSZ-UKRÁN HÁBORÚ ÉS ÉSZAK-KOREA.

Ez a hír a háború eszkalálódásától való félelem lehetőségét hordozza magában, azonban mélyebbre nézve egy olyan összetett, nemzetközi biztonsági, biztonságpolitikai és katonai origo-helyzetet példáz, aminek folyamata pontosan az inverze az általam kutatott politikai szinkretizmus jelenségének, és pont ellentéte annak a szándéknak, amiért a jelenséget fontosnak tartom felmutatni és rámutatni arra, hogyan előzheti meg a végletekig felforrósodó politikai konfliktusok kialakulását az a működés, ami leginkább a politikai szinkretizmusban érhető tetten.

⁽¹⁾ BIDEN ALLOWS UKRAINE TO STRIKE RUSSIA WITH LONG-RANGE U.S. MISSILES - THE NEW YORK TIMES.

III. BEVEZETÉS / INTRODUCTION

30 évvel ezelőtt kezdtem el foglalkozni a sámánizmussal, aminek soha nem elégített ki a városi utánzata, az akkori New Age-re higított változata. Azon kívül, hogy a tudatállapotváltozás szerek nélküli művelése is érdekessé tette, azonban számomra a természettel való végtelen harmónia érzése és az arra való folyamatos törekvés volt az, ami nemcsak érdekelt, hanem elkötelezetté is tett. A sámánizmus egyre eredetibb formái után való primer és tapasztalati kutatás nyomán jutottam el annak mongol formájához, és akkor tapasztaltam először azt, aminek akkor még csak kezdő szakirodalma volt fellelhető – a vallási szinkretizmust.

Az ebben a folyamatban tapasztalt összefonódás és végtelen kiegyensúlyozottság mellett fedeztem fel, hogy Mongólia kapcsán nem hallok rendszeres forrongásokról (pedig okuk lenne rá, ahogyan arról majd később lesz is szó), nagy politikai csatározásokról, a térséget jelentősen felforgató biztonságpolitikai akciókról és/vagy ezeknek csak a szándékairól sem.

Hipotetikusán tettem fel azt a kérdést, hogy mi lehet ennek az oka – egy dicső, birodalmi múlttal rendelkező nemzet, egy belső-ázsiai elhelyezkedésében geopolitikailag fontos ország, amely egyszerre nomád és egyszerre high-tech, amelyre éppen úgy áll az emberi tisztaság fellelhetősége, mint a tetten érhető korrupzív irányítás – azonban mindezek ellenére Mongólia nem bizonytalansági tényező akar lenni saját térségében, nem manipulatív bilaterális kapcsolatokkal manipuláló állam, hanem egy sajátosan vállalt „harmadik szomszéd” attitűd mellett dönt külpolitikájában – így még mindig belső-ázsiai tényező tudott maradni, holott két, a politikai világrendet alapjaiban meghatározó, nagybírodalmi múlttal rendelkező ország ölelésében helyezkedik el.

Hogy hogyan jutunk el a Nagy Mongol Birodalomtól a „harmadik szomszéd” külpolitikáig, mi az a történelmi, vallási, kulturális és geopolitikai alap, Mongólia regionális helyzete, ami a mongolokat képessé teszi azon kölcsönösen megengedő viszonyrendszereknek a megalkotására, amire ráépül az ő politikai szinkretizmusuk, lesz a dolgozat íve.

Ugyanakkor, amiért annyira szükséges pont itt és pont most beszélni erről a „politikai módszerről”, az két tényező:

- Szükségünk van olyan proaktív politikai attitűdök taglalására és felmutatni azoknak megvalósítását, amik ki tudnak mozdítani a folyamatosan újratermelő statikus politikai viselkedésmintákból, a nemzetek és országok történelmi alapon való újra- és újra egymás ellen való fordulásaikból;
- Saját megvilágításban szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy mennyire életbevágó egy adott nemzet saját múltjával való szeretetteljes együttélés, és annak megtalálása, amivel ez a múlt újra rendezhet egy népet, egy országot elviekben, de nem a múlt újratermelésével (egyéni kiemelésben a kánság eszméjének társadalmi továbbélésén keresztül mutatom be ennek fontosságát);
- A Mongólia működésében megvalósuló politikai szinkretizmus bemutatása kapcsán mind magának a jelenségnek a működését mutatom meg, mind próbálom megújítani az eddigi nemzetközi politikai szinkretizmus értelmezést.

ÉGETŐ SZÜKSÉGÉT ÉRZEM ANNAK, HOGY OLYAN KONKRÉT METÓDUSOKAT TÁRJUNK FEL,
AMIK A JELEN NAPOK ÖSSZETETT POLITIKAI EGYENSÚLYAIRA TUDNAK REAGÁLNI.

IV. SZAKMAI HÁTTÉR / RECCENSEO

01. A RÉGIÓ, GEOPOLITIKAI ADOTTSÁGOK

MAP forrás: CIA Map.

Ahhoz, hogy megérthessük, mitől annyira egyedi Mongólia geopolitikai súlya, röviden vázolom azt a geológiai adottságot, amitől az ország különleges. Ezért is választottam egy sematikus térképet, amelyben érzékelhető a két geopolitikai szaurusz „ölelés-faktora”: Mongólia határain Kína és Oroszország osztozik a teljes határszakaszon; körülbelül 57%-a Kínával és 43%-a Oroszországgal határos. ⁽²⁾

Bár fontos átjáróként funkcionált az ország a Selyemút idején, de a modern korban ez a helyzet egy rettenetes elzártságot teremt; mivel tengerpartja sincsen, közlekedésében teljes egészében a két nagyhatalom kitettje (természetesen nemcsak ebben): ez a tény már önmagában is óriási kényszerítő erővel bír.

KANADA, PORTUGÁLIA, DÁNIA, GAMBIA, Vatikánváros és San Marino – CSAK EZEK AZ ORSZÁGOK ROKONÍTHATÓAK MONGÓLIA SPECIÁLIS GEOPOLITIKAI HELYZETÉHEZ – SŐT, AZT KELL MONDANOM, MIVEL Vatikánvároson és San Marinon kívül, melyek jogállása ELÉGGÉ KÜLÖNLEGES, A TÖBBI ORSZÁG, BÁR TÉNYLEG NAGYON CSEKÉLY HATÁROLÓ ORSZÁGOKKAL RENDELKEZNEK, AZONBAN MINDNEK VAN TENGHERI VAGY ÓCEÁNI KIJÁRATA.

EGYEDÜLÁLLÓ GEOPOLITIKAI HELYZET.

⁽²⁾ WHICH COUNTRIES BORDER MONGOLIA? WORLDATLAS.

02. HONNAN ÉS HOGYAN?

A. TÖRTÉNETI EMLÉKEZET

Forrásaink a Mongol Birodalomról több oldalról hozzáférhetőek: mongolul A mongolok titkos története, perzsául Abdullah Wassaf krónikái, illetve Minhāj ad-Dīn Dschūzdschānī Tabaqat-i Nasiri és Ata al-Mulk Dschuwaini krónikái, de ami különösen érdekes írás, az a Raschīd ad-Dīn Dschami' at-tawarich krónika.

Kínai nyelven a Jüan Si, azaz A Jüan-dinasztia története – a 24 dinasztikus történet egyik krónikája; az egyetlen viszonylag átfogó európai elsődleges forrás pedig a Mongol Birodalomról Matthew Paris Chronica Maiora című műve.

B. TÖRTÉNELMI EMLÉKEZET

A történeti források részben mitikus módon beszélnek a mongol őstörténetről, részben pedig szimbolikusan, így a történeti és régészeti eredmények alapján a következő rövid tény-összefoglalót teszem:

- A mai Mongóliának mondott államalkulat a visszakövethető ősidők óta lakott;
- Forrásaink szerint az i. e. 3. században érkeznek meg hun törzsek és hódítják meg a területet;
- Természetesen a fel- és bevonulásukra a nem sokkal hamarabb létrejött kínai császárság is reagál, ezért a Qui-dinasztia alatt elkezdik építeni a Nagy Falat (長城);
- A hun törzsek elvándorlása után türk törzsek érkeznek, így a 6-8. század között a terület a türk kánság része;
- Majd a 8 és 9. században alakul meg az ujgur kánság, ezt követően pedig visszatelepednek a mongol törzsek – így jönnek létre az önálló kánságok.

A „mongol” népnév először a kínai Tang-dinasztia (618–907) krónikaiban - „mengwu” formában jelenik meg, bár akkor még csak egy „népcsoportként”, jelentőségüket még csekélynek minősíti a krónika. Ekkor még erősebbek a jóval nagyobb múltú tatárok, a hatalmasabb kereitek – akiknek kánja, Tooril kán volt ekkor a mongol sztyeppe legtekintélyesebb uralkodója.

A mongol törzseket Dzsingisz kánnak sikerült egyesítenie 1206-ban, és ezzel kezdődik el a Mongol Birodalom virágzása. ⁽³⁾

⁽³⁾ МОНГОЛЫН НУУЦ ТОВЧОО: A MONGOLOK TITKOS TÖRTÉNET; MONGOLBÓL FORDÍTOTTA LIGETI LAJOS GONDOLAT KIADÓ, BUDAPEST, 1962.

C. KÁNSÁG: POLITIKAI ÉS TÁRSADALMI RENDEZŐELV

A KÁNSÁG FOGALMI- ÉS TÖRTÉNELMI FEJLŐDÉSE

Fogalmilag a belső-ázsiai nomád népek politikai és társadalmi rendszereihez kötődik szervesen.

A kánság, mint fogalom (török: *qağan*, mongol: *khagan*) a legmagasabb rangú vezetői cím, egy közösség, törzs vagy államszervezet uralkodóját jelölte. A kán nemcsak politikai, hanem vallási és szimbolikus szereppel is bírt, a vezetőt gyakran isteni eredetűnek tekintették, aki az ég (Tengri) akaratát képviselte.

A kánság **gyakorlatilag** egy föderatív jellegű politikai struktúra, ahol a kán a különböző törzsek szövetségét vezeti, bár hatalma nem mindig abszolút. Működtetésében egy hierarchikus rendszer is kapcsolódott hozzá, amelyben az alsóbb rangú törzsi vezetők (pl. bagaturok vagy noyonok) támogatták a kánt.

Történetileg a korai sztyeppei birodalmak idején, a Kr. e. 4. század – Kr. u. 4. század terjedt el; a kán cím első írásos említése a hunok időszakából származik. A korai birodalmakban a kánok szerepe a törzsek egyesítésében, a hadjáratok vezetésében és a kereskedelmi útvonalak ellenőrzésében kulcsfontosságú volt.

1. **A török kánság** a 6–8. században a Göktürk Birodalom (6. század) felemelkedésével kezdődött. Jelentőségük akkor és ott kulturális és politika; később a cím tovább öröklődött más török népeknél, az ujgurok vagy a kipszakok körében.

2. A kánság intézményének csúcsidőszaka; **Dzsingisz** (1162–1227) a mongol törzsek egyesítésével alapította meg a Mongol Birodalmat; a kán címet új szintre emelte, mivel a birodalmat világbirodalommal fejlesztette. Halála után a birodalom kánátusokra (pl. Arany Horda, Ilkánátus) bomlott.

3. **Posztmongol korszak:** A Mongol Birodalom felbomlása után a kánságok kisebb regionális államokká váltak. A kán címet továbbra is használták a Krími Kánságban, a Kazah Kánságban és más belső-ázsiai entitásokban.

4. **Iszlám kán:** A kán cím a muszlim világban is elterjedt, különösen a szeldzsukok és a timuridák idején, bár itt gyakran a szultán vagy az emír címmel együtt használták.

A kánság szerepének hanyatlása: A kánság mint politikai rendszer fokozatosan tűnik el a modern nemzetállamok kialakulásával. A 19–20. században a kánságok területeit az orosz, kínai és más birodalmak fokozatosan annektálták. Az utolsó nagyobb kánságok, például a Buharai Emirátus és a Kazah Kánság, a 19. század végén és a 20. század elején szűntek meg.

A kánság az évezredek során jelentős átalakulásokon ment keresztül. Egyszerre jelentette a hatalom, az isteni legitimáció és a nomád közösségek szervezeti egységének szimbólumát – Mongóliától Közép-Ázsiáig határozta meg a politikai rendszereket. ^{(4) (5) (6) (7) (8) (9)}

⁽⁴⁾ CHRISTOPHER P. ATWOOD: ENCYCLOPEDIA OF MONGOLIA AND THE MONGOL EMPIRE.

⁽⁵⁾ DAVID MORGAN: THE MONGOLS.

⁽⁶⁾ PETER GOLDEN: CENTRAL ASIA IN WORLD HISTORY.

⁽⁷⁾ THE CAMBRIDGE HISTORY OF INNER ASIA.

⁽⁸⁾ ENCYCLOPEDIA BRITANNICA: HISTORY OF THE TURKIC PEOPLES.

⁽⁹⁾ [WORLD HISTORY ENCYCLOPEDIA](#).

D. A MONGOL BIRODALOMTÓL NAPJAINKIG

Ennek a munkának nem tárgya Mongólia történelmének teljes taglalása, így a történeti eseményekből azokat említem, amelyek megvilágításba helyezhetik, hogyan nyeri el a mai formáját Mongólia politikai önreflexiója – mik lesznek a saját önazonosságának a viszonypontjai.

Az előzőekben tárgyalt kánság, mint alapvető társadalmi rendezőelv mellett ma is erősen ható identitás-pont a Mongol Birodalom egykori léte.

Dzsingisz kán (Temüdzsin) 1206-ban egyesítette a mongol törzseket és megalapította a Mongol Birodalmat, amely az emberiség történetének egyik legnagyobb kiterjedésű birodalmává vált. Dzsingisz és utódai, mint például Ögödej, Möngke és Kubiláj, Ázsiától Európáig terjesztették ki a birodalmat. A birodalom 1260 után több kánságra bomlott, például az Arany Hordára, az Ilkánátusra, a Csagatáj Kánságra és a Jüan-dinasztiára.

A Jüan-dinasztia (1271–1368) összeomlása után a Mongol Birodalom visszaszorult, és a Ming-dinasztia váltotta fel Kínában. A belső-ázsiai mongolok kisebb törzsi csoportokra oszlottak, amelyek a 17. században a Mandzsu Csing-dinasztia uralma alá kerültek. Mongólia ekkor két részre oszlott: Külső-Mongólia (mai Mongólia) és Belső-Mongólia (ma Kína része).

A birodalom szétesése után, 1634-től fokozatosan alakul ki a mandzsu-kínai uralom – ekkor terjed el a tibeti buddhizmus, amiről külön fejezetben beszélünk majd, hiszen az akkoriban már meglévő sámánizmusra rátelepülő buddhizmus, ezek egymásra hatása indítja el azt a vallási szinkretizmus folyamatot, ami kulcsfontosságú annak megértésben, hogyan lehetett a későbbiekben alkalmas Mongólia a politikai szinkretikus működésre.

1911-ben, a Csing-dinasztia bukása után Külső-Mongólia függetlenné válik, Bogd Hán lesz az ország vezetője – bár a kínai befolyás továbbra is jelentős; Tibet és Mongólia ekkor kölcsönös barátsági és szövetségi szerződést kötnek, amit természetesen sem a nagyhatalmak, sem Kína nem ismer el.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalomra válaszul 1919-ben Kína megtámadja és elfoglalja Mongóliát.

Ebből egy rövid kitörés, hogy 1921. március 13-án, miután kiűzik a kínaiakat, kikiáltják a független monarchiát.

Az orosz forradalom után szovjet támogatással Mongóliában a kommunisták vették át az irányítást.

1924-ben Mongólia Népköztársaság néven a Szovjetunió első szatellitállama lett.

Ezután a kommunista Mongóliát következetes szovjet befolyás alatt tartották. Az 1930-as években Dzsojdzsibán Szedenbaltól kezdve több vezető irányította az országot; a politikai tisztogatások céljai nem is titkoltan a hagyományos intézmények elpusztítása lett, legyen az társadalmi azonosulás, vallási hovatartozás – vagy intézményesült nem kommunista intézmény: a buddhista kolostorokat elkezdték felszámolni.

1936-ban a Mongol Forradalmi Néppárt vezetője, Horlógín Csojbalszan irányítja Mongóliát; hatalmi erejének növelése érdekében sztálini tisztogatásba kezd – egy egy kivétellel ekkor minden lámaista kolostort felszámoltat. A tisztogatások, a lámák tömeges kivégzése során körülbelül 25-30 000 embert ölnek meg. A további „baráti viszony” erősítéseként Mongólia 1936-ban kölcsönös segítségnyújtási szerződést köt a Szovjetunióval.

1939-ben ennek nyomán, a második világháború elején elhárították Japán támadását a halhín-goli ütközetben.

1945-ben a szovjetek Belső-Mongólia Autonóm Területét bázisként használva, mely akkor is és ma is Kína része, megtámadták a japánokat. Ennek folyamányaképpen ekkor kényszeríti rá Mongólia a Kínai Köztársaságot, hogy ismerje el Külső-Mongólia függetlenségét, amelyet egy népszavazással meg is erősítenek.

1952-ben Csojbalszant halála után a Hruscsov-barát Jumdzsagín Cedenbal követi, aki szakít a nyílt háborús politikával; megújulnak a nemzetközi kapcsolatok Észak-Koreával és Kelet-Európával (többek között Magyarországgal is; az 1949-ben alapított szolnoki Kilián György Repülőtiszti Főiskola több hallgatója érkezik Mongóliából; mivel Szolnok szárazföldi-vízi- és légi csomópont a Nagyalföld középi elhelyezkedése, a Tisza-Zagyva összefolyásának torkolata és az ottani repülőtér okán, így kiemelt biztonsági kockázatú térségi oktatás zajlott az akkori szocialista régió tisztjeinek), majd:

1961-ben Mongólia az ENSZ tagja lesz.

1984-ben Cedenbal halála után Dzsambin Batmönh követte.

Mongólia a Szovjetunió 1990-es összeomlása.

Mongólia gazdasági és katonai szövetségese maradt a Szovjetuniónak, amely támogatta az iparosítást és modernizációt.

1990–1991: Demokratikus átalakulás.

A Szovjetunió összeomlása, Litvánia elsőkénti 1990-es kiválásig gazdasági és katonai szövetségben marad a két fél, és bár az utolsó években a Szovjetunió támogatja az iparosítást és a modernizációt (melynek okai kétségesek: Mongólia nagyarányú ipari kiszolgálója az akkori szovjet, most orosz gazdaságnak), a kelet-európai rendszer-mozgások hatására Mongóliában is megszületnek a demokratikus reformok.

1990: a „békés forradalom”, a kommunista kormány lemondása utáni első szabad választások mentén az ország parlamentáris demokráciává alakul; a választásokat döntő többséggel a Forradalmi Néppárt nyeri.

1991: Mongólia hivatalosan is szakít a kommunista ideológiával, az ország hivatalos neve **Mongol Köztársaság**; az 1992-es új alkotmány pedig eltörli a népköztársaságot.

E. MAI MONGOL BELPOLITIKA

A szovjet rendszer összeomlása után 1991-ben Mongólia elindult a demokratizálódás útján; az 1992-es új alkotmány szétválasztotta a hatalmi ágakat és rögzítette a többpárti demokráciát. Az ország politikai rendszere félelnöki köztársaság, ahol az elnököt közvetlen választással, a parlamentet pedig vegyes, azaz arányos és többségi választási rendszerrel választják meg.

2022 óta számos politikai párt működik; a legnagyobbak a Mongol Néppárt és a Demokrata Párt. 2022-től a szociáldemokrata Mongol Néppárt van hatalmon.

A törvényhozó hatalmat a Nagy Állami Hurál, a parlament gyakorolja: 76 tagból áll, tagjait négyévente választják. A legutóbbi választásokon, 2024-ben, a Mongol Népi Párt szerezte meg a legtöbb helyet, a legnagyobb ellenzéki erő a Demokrata Párt lett. Az új választási rendszer részletezi a nők jobb képviseletét és az átláthatóságot is.

Regnáló elnök Ukhnaagiin Khürelsükh, aki 2021-ben nyerte meg az elnökválasztást az MPP színeiben; miniszterelnök Oyun-Erdene Luvsannamsrai, szintén MPP. Továbbra is törekszenek a politikai stabilitás növelésére és az átlátható választási viszonyok kialakítására, de szinte állandó kihívást jelent a korrupció és az instabil gazdasági bizalmi indexből fakadó gazdasági diverzifikáció.

A jogállamiság foka a Freedom House 2022-es jelentése alapján a »szabad« kategóriájú ország; ennek oka, hogy az 1990-es békés forradalmat követően Mongólia többpárti választásokat kezdett tartani, ez megalapozta a választási demokráciát; a politikai jogok és a polgári szabadságjogok intézményesültek, de – ahogyan a Freedom House külön is kiemelt – az intézményesült korrupció jelentős akadálya a további demokratikus fejlődésnek. ^{(10) (11)}

⁽¹⁰⁾ E-INTERNATIONAL RELATIONS — REFLECTIONS ON MONGOLIA'S 2024 ELECTIONS E-IR.INFO.

⁽¹¹⁾ BTI 2024 — BTI 2024 MONGOLIA COUNTRY REPORT: BTI 2024 BTI-PROJECT.ORG.

Jelentős visszafogó tényező a korrupció.

Mongóliában a korrupció régóta fennálló probléma, amely az utóbbi években fokozott figyelmet kapott. Az ország 2022 végén jelentős korrupciós botrányokat élt meg, például az állami szénexporttal kapcsolatos visszaéléseket, amelyek nagyszabású tüntetésekhez vezettek. Ezek hatására a kormány új reformokat vezetett be: a Korrupcióellenes Független Hatóság (IAAC) 2023-ban országos stratégiát indított a korrupció elleni harc jegyében. Ennek részeként a hatóság több törvényt módosított, és nagyobb hangsúlyt fektetett a közérdekű bejelentők védelmére és az ellopott állami vagyon visszaszerzésére. Az eredmények szerint 2023-ban a korrupció okozta pénzügyi veszteségek 83%-kal csökkentek 2022-höz képest, amikor is tömeges tüntetésekkel tiltakoztak a szénlopási ügyek ellen.¹²

Mongólia emellett egy új, norvég modellt követő szuverén vagyonalapot is létrehozott, amelynek célja, hogy a bányászati szektorból származó bevételeket átláthatóbb módon osszák el, ezzel csökkentve az oligarchák hatalmát és a korrupciós kockázatokat.^{(13) (14) (15)}

⁽¹²⁾ [HTTPS://MN.USEMBASSY.GOV/DEMONSTRATION-ALERT-U-S-EMBASSY-ULAANBAATAR-MONGOLIA-DECEMBER-5-2022/](https://mn.usembassy.gov/demonstration-alert-u-s-embassy-ulaanbaatar-mongolia-december-5-2022/)

⁽¹³⁾ MONGOLIA CORRUPTION 2024 OVERVIEW.

⁽¹⁴⁾ BTI 2024 — DRAFT MONGOLIA PAPER.

⁽¹⁵⁾ EUROPEAN FOUNDATION FOR DEMOCRACY — NARANTSOGT SANJAA ON ANTI-CORRUPTION AND MONGOLIA'S SOVEREIGN WEALTH FUND.

F. KULTÚRA

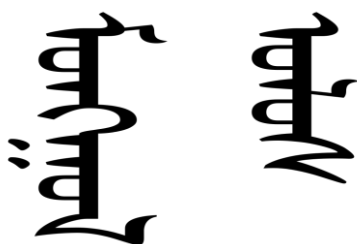
A mai mongol kultúra egy sajátos együttélés: a tradicionális nomád életmód és a modernizáció egyedi keveredése. A hagyományos életmódot számos területen továbbra is ápolják, természetesen legfőképpen vidéki területeken. A **jurta (ger)** a mai napig a mongol nomádok hordozható otthona, központi eleme az életternek. Az építmény belső elrendezése és funkciói évszázadok óta rituálisan elrendezett – a buddhista szobrok és családi ereklyék például mindenhol ugyanott kapnak kiemelt helyet a belső térben. ⁽¹⁶⁾

A mongol zenei világ még mindig őrzi a sztyeppék szagát. A **morin khuur**, a lófejű hegedű a mongol kultúra szimbólummá vált; a hosszú énekek, az urtiin duu mellett még egy hangtechnikai ínyencség származik ebből a térségből: a torokének, amely a világörökség része. A mai pop-rock gyökere is sokszor indul ebből a világból.

Szinte fáj, annyira összecseng a belső-ázsiai – mongol – halha – khümei dalok szövegeinek világa a brüsszeli fenntarthatósági fejlődés törekvéseivel. ⁽¹⁷⁾

KHÖÖMEI:

(MONGOL „ULUS”)

Belső-Ázsia területein újjáéledt egy, az egykor kihalással fenyegetett népdaléneklési hagyomány, a khöömey. Az teszi különlegessé, hogy az énekesek a torokban három különböző hangot képeznek egyszerre; no és az, hogy a hangot egyáltalán nem a megszokott regiszterekből adják ki. A „torokéneklés” (a kifejezés pontatlan, de hát...)

⁽¹⁶⁾ MONGOLIA TOURS.

⁽¹⁷⁾ WORLDATLAS.

egyik világhírű, autentikus művelője a tuvai Huu-Huur-Tu, akik először 2011-ben jártak Magyarországon; ekkor sikerült találkoznom az egyik taggal, Sayan Bapaa-val.

КНӨӨМЕИ: HUUN-HUUR-TU, TUVA, САЯН БАПАА: ⁽¹⁸⁾

2010. 05. 14, HUUN-HUUR-TU, SAYAN BAPAA - TÓTH MÓNICA (SZINKRON) - INTERJÚ: ⁽¹⁹⁾

A verbális művészi területeken mindig is az epikus történetmesélés, a történetközpontú cselekményvezetés dominál; ez az idő egyfajta elfogadott sebességére és az ok-okságra épülve adja át a toposzokat.

Művészeti területeken Mongóliában a vizuális kultúrát (is) még mindig a buddhista esztétika hatja át: a hagyományos festészet gyakori témája a thangka (tibeti: thangka, avagy „rögzített üzenet”); mind a buddhista, mind a modern irányzatok népszerűek.

A kulturális központok a fesztiválok, a legismertebb a Naadam Fesztivál, ahol birkózás, íjászat és lóverseny zajlik, továbbra is a nemzeti identitás fontos részei.

A mongol férfiak legfőbb versenyszáma a hagyományos, szabadfogású mongol birkózás. A birkózásnak sajátos szabályrendszere alakult ki. A mérkőzés nincs időhöz kötve, továbbá nincs kialakított súlycsoport sem.

Photo by Өвөр Монгол бөх – YouTube.

„MINTHA HÁBORÚBA INDULNÁL...”

Mongólia legősibb lófaja a hucul, amely kis termete mellett óriási húzóerővel bír, és testalkata ellenére rendkívül gyors is. A lófajta kultusza szinte önálló életet él.

⁽¹⁸⁾ MELLÉKLETKÉNT 2010 05 14 HUUN HUUR TU SAYAN BAPAA TOTH MONIKA SZINKRON FÁJLNÉVVEL.

⁽¹⁹⁾ MELLÉKLETKÉNT KHÖÖMEI HUUN-HUUR-TU TUVA САЯН БАПАА FÁJLNÉVVEL.

*Photo by Priskin Katalin A Kárpát-medence avar és honfoglalás kori lóállományána archaeogenetikai elemzése
PhD értekezés ⁽²⁰⁾*

Mongol Merev szarvú íj. Photo by Winchester BT.

Nem, nem az egyenjogúság jegyében – hiszen a női lovas és nyilas mindig is természetes volt Mongóliában – de a kiemelt fontosságú demokratizálódási folyamat egyik elemeként:

⁽²⁰⁾ MICROSOFT WORD - PRISKINDOKTORI2.DOC.

Ulaan Baatar, Mongolia, Nadaam Festival, 2009.02. 13, Acher Archress Competition Female Contestant. Photo by UNESCO, Intangible Heritage.

Színes, elfogadó és befogadó kultúra, tele játékossággal és nevetéssel. Az ősidőktől őrzött vendégszeretet legendás; az arra járó sérti meg a vendéglátót, ha nem fogadja el a kínálást...

Mongólia erősen kétarcú: „Ulaanbaatar” már mint egy XXI. századi főváros üzemel, de a vidék éles ellentétben áll ezzel. Ulánbátor az urbanizáció teljes központja, az ország politikai, gazdasági és kulturális centruma, a modernizáció és a globalizáció egyértelműen hatással vannak rá.

A városban a lakosság nagy része modern lakótelepeken vagy hagyományos jurtákban él, gyakran egymás mellett.; és hiába a modernizáció, a közlekedési dugók és a légszennyezettség jelentős probléma.

Ezzel szemben a vidéki Mongólia a hagyományos, nomád élet területei. Állattartásból élnek, és még mindig a legelőkön vándorolva alkalmazkodnak az évszakokhoz. A klímaváltozásnak súlyos hatásai vannak: a szélsőséges időjárás, például a **dzud** (a kemény tél), veszélyeztetik a megélhetést; a vidéki lakosság egyre inkább a városokba költözik.

A város és vidék közötti társadalmi különbségek feszültséget szítanak: a vidéki területek gyakran alulfejlettek, miközben Ulánbátor lassan túlnépesedetté válik. A városban sokan elveszítik a kapcsolatukat a hagyományos életmóddal, de vidéken továbbra is fontos a nomád kultúra és értékrend. ^{(21) (22) (23) (24) (25) (26) (27)}

⁽²¹⁾ ULAANBAATOR KAPCSÁN AZ URBANIZÁCIÓS FOLYAMATOKRÓL, MONGÓLIA VÁROSI INFRASTRUKTÚRÁJÁRÓL LÁSD: ASIAN DEVELOPMENT BANK JELENTÉSE.
HELYI ÉS NEMZETKÖZI SEGÉLYSZERVEZETEK KUTATÁSAI: DZUDOK ÉS A NOMÁD ÉLETMÓDRA GYAKOROLT HATÁSOK - MONGOLIA FOCUS, UNDP MONGÓLIA.

G. VALLÁS

a. SÁMÁNIZMUS

Photo by vКырынаас Маарыйа, 2014.

„A népi vallásosság mint összekötő híd jelenik meg a sokféle vallási hitvilág között. A népi vallási hagyományok sokszínűsége a különböző társadalmi csoportok körében a mai napig megfigyelhető, szükségszerű, és sajátosan kapcsolódik a történelemi eseményekhez”

(Bagi Judit, NKE EJKK VTKI – Nemzeti Köszolgálati Egyetem Eötvös József Kutatóközpont Vallás és Társadalom Kutatóintézete, kulturális antropológus.)

A sámánizmus az egyik legősibb vallás, bár pont a sámánizmus kapcsán egyáltalán nem pontos kifejezés a vallás kitétel; számomra leginkább egy ontológiai álláspont. Megvannak a maga természetfeletti erői és lényei, a maga rituáléja, de ősi formájában leginkább a

---

⁽²²⁾ ULAANBAATOR KAPCSÁN A LÉGSZENNYEZETTSÉGRŐL ÉS A KÖZLEKEDÉSI PROBLÉMÁK STATISZTIKÁI KAPCSÁN LÁSD: ENSZ KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAMJÁNAK (UNEP) MONGÓLIÁRA VONATKOZÓ JELENTÉSEI.

⁽²³⁾ A VIDÉKI MONGÓLIA KAPCSÁN LÁSD: ENSZ KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAMJÁNAK (UNEP) MONGÓLIÁRA VONATKOZÓ JELENTÉSEI, LÉGSZENNYEZETTSÉGI ÉS KÖZLEKEDÉSI PROBLÉMÁK STATISZTIKÁI.

⁽²⁴⁾ A VIDÉKI MONGÓLIA KAPCSÁN LÁSD: FAO (ÉLELMEZÉSI ÉS MEZŐGAZDASÁGI SZERVEZET) JELENTÉSEI A KLÍMAVÁLTOZÁS HATÁSÁIRÓL ÉS A NOMÁD ÁLLATTARTÁS KIHÍVÁSÁIRÓL.

⁽²⁵⁾ A VIDÉKI MONGÓLIA KAPCSÁN LÁSD: A DZUDOK ÉS A NOMÁD ÉLETMÓDRA GYAKOROLT HATÁSOKRÓL SZÓLÓ BESZÁMOLÓK, KÜLÖNÖSEN A HELYI ÉS NEMZETKÖZI SEGÉLYSZERVEZETEK KUTATÁSAI.

⁽²⁶⁾ KULTURÁLIS ÉS TÁRSADALMI KÜLÖNBBSÉGEK KAPCSÁN LÁSD: CHRISTOPHER P. ATWOOD: ENCYCLOPEDIA OF MONGOLIA AND THE MONGOL EMPIRE.

⁽²⁷⁾ MONGÓLIA ÁTFOGÓ HÁTTÉRÉVEL KAPCSOLATBAN LÁSD: A UNDP MONGÓLIA OLDALÁRÓL VETT ADATOKAT HASZNÁLTAM A VÁROS-VIDÉK KÖZÖTTI TÁRSADALMI ÉS GAZDASÁGI KÜLÖNBBSÉGEK ELEMZÉSÉHEZ.

természeterőkkel való közvetlen kapcsolat, az ősi és az ősök szelleméhez való kapcsolódás az alapja.

Mongóliában a sámánok a törzsi közösségek vallási vezetői voltak, akik a szellemekkel való kapcsolat révén tanácsot adtak, gyógyítottak, és áldozatokat mutattak be, politikai és rituális szerepük is van. ⁽²⁸⁾

A mongol sámánizmus középpontjában az Ég (Tengri) tisztelete, valamint a természet szellemei és az ősök iránti tisztelet áll.

A buddhizmus megjelenése előtt az északkelet-ázsiai sámánizmus volt jelen tisztább formában Mongóliában. Gazdag istenség, szellemi és ártó-panteonja nagyon erős érzelmi azonosulást hozott létre.

Személyes érintettségemben beszélnem kell arról, hogy mi a legszebb számomra a „mongol sámánizmusban”.

Mongólia területének nagy része füves puszta, északon és nyugaton magas hegyekkel, délen a Góbi-sivataggal. Önmagában ezek száraz földrajzi adatok, amiért említem mégis, az az, hogy külön említést érdemel, hogy mindennek ellenére ezek a tájak, ez a zártság és ez a vidék olyan végtelen szeretettel van övezve, ami dalaikban, verseikben még a kortárs kultúrában is benne él.

Nem „kietlen” a pusztaság, hanem hullámozó nyugalom.

Az egyszerűség és az egyszerűsödés a legerősebb eszköz – nemcsak a túlélésre, hanem a teremtő jövő megóvására.

⁽²⁸⁾ DIÓSZEGI VILMOS: SÁMÁNIZMUS; GONDOLAT KIADÓ, BUDAPEST, 1962.

b. **BUDDHIZMUS**

Otgonbayar Ershuu: Buddha Painting.

MI AZ, AMI ÉRKEZIK? A TIBETI BUDDHIZMUSRÓL

A tibeti buddhizmus egyfajta sajátos ötvözete a vadzsrajána (mahajana – „villámút”) buddhizmus-ágnak, amelyre a hinajána szigorúsága után ráépült a hagyományos rituális orvoslás és az ősi tibeti exorcizmussal – ezek a vonások erős párhuzamokat mutatnak az ösmongol hitvilággal; a Mongóliába érkező variáns további fontos eleme még a legfontosabb célnak tekintett szenvedéstől és a szamszárától való megszabadulás. A rituális vonások, az ősiséggel való erős kapcsolat és az erős esztétikai elemek hozzák létre a buddhizmus tantrikus vonásait – az „ezoterikusnak” tűnő meditációs technikák, a szentségrangra emelt ikonok és mudrák (sajátos jelentéssel bíró meditációs kéztartás) olyan misztikus vonásokat mutat fel, ami rokon az ős-sámánizmus esztétikájával.

Az újjászületésekből való kiszabadulás az együttérző (karuna) buddhák (Maitréja) révén érhető el, akik a nirvánába (ellobbanás) való távozás helyett mások szenvedéseinek megszabadításában segítenek. Ezek a buddha-aspektusok bódhiszattvaként (Megvilágosodott Lény) is megtestesülhetnek, de nem tekinthetők istennek – ez az egyetlen teljesen opponens véleménypont-különbség a buddhizmus és a sámánizmus között: a sámánizmusban az érzelmi azonosulás egyfajta istenségi erővel hajlamos felruházni a sámánista panteon egyes szereplőit; azonban a buddhizmusban az ősi Buddha tanításai révén, aki az isteni világot a hat létsíkon látja folyamatosan testesülni, az istenek világa csak egy ugyanolyan szenvedéssel teli világ, amelyben a vágyak újratermelődnek, így nem kívánatos az azzal való azonosulás keresése.

Ugyan a buddhizmus tibeti ága sokat merít a vajrajánából, ugyanakkor amíg a vajra, vagyis villám-út az azonnali megvilágosodás lehetőségét veti fel, a tibeti buddhizmus a lépésről-lépésre való megvilágosodással számol inkább.²⁹

A tibeti buddhizmus a 13. században, a Három Királyság alatt érkezik meg Mongóliába; ekkor még Dzsingisz kán uralkodása alatt járunk. Azon kívül, hogy a mongol belső-ázsiai sámánizmus azonnali befogadó a vallásra (mint oly sok minden másra), a kánság sem zárkózik el az új „papok” elől. Később aztán lezajlik majd egyfajta szellemi háború a sámánok és buddhista papok között, azonban ennek inkább praktikus okai lesznek: a gyógyítás technikái, ki bírja az orvoslás jogát – azaz ki élvezheti az emberi gyengeség jövedelmező következményeit...

A mongol buddhizmus történeti íve a Jüan-dinasztia uralkodói házával erősödik fel – már a 14-15. században felvették a tibeti buddhizmust vallásként, azonban a birodalmi bukás után viszont visszatértek a régi sámánista szokásokhoz.

Igazán jelentős vallássá a 16. században válik, az Altan kán és a dalai lámák közötti szövetség erősíti meg valójában: 1578-ban Altan mongol nagykán újra szerette volna egyesíteni a mongolokat, hogy felülmúlja Dzsingisz kán eredményeit is, ezért meghívta az éppen virágzó gelug iskola (gelugpa – tibeti mahajana vonal) tanítóit tárgyalásra. Ezután szövetséget kötöttek, amely feljogosította Altan kánt az uralkodói jogcímre, amelyért cserébe védelmet ígért a buddhista iskolának. Altan kán adta a tibeti vezetőnek a dalai láma ("az óceán bölcsessége") címet, amit azóta is büszkén tart meg a mindenkori Öszentsége.

Altan kán halála után terjed el a gelugpa egész Mongóliában, aminek részben politikai oka is van; a mongol arisztokrácia azt remélte, hogy egy egységes, békés „vallás” elterjesztése révén egyesíteni tudják majd a mongolokat egy állammá. Altan kán és az akkori kánság sok mindent megtett a vallási értékek megóvásáért, fenntartásáért, ahogy említettem, nem feltétlenül a szellemi szolgálat nyomán... Országszerte ú.n. viharákat (mongol: dacan) helyeztek el, ezeket gyakran kereskedelmi útvonalak találkozásainál vagy nyári legelőkön, ahol az állattenyésztők gyűlhetek össze állataikkal (a nagy terekben a nyájak is elfértek – ez fontos tény volt akkor és abban az életritmusban), elvégezheték sámánszertartásaikat

---

⁽²⁹⁾ A BUDDHIZMUSRÓL BŐVEBBEN EGY 2023-AS DOLGOZATOMBAN: MELLÉKLETKÉNT A BEAD MENT1EFLEV TOTH MONIKA VALLASFILOZOFIA FÁJLNÉVVEL.

végeztek, áldozatokat mutathattak be. Érdekes módon a buddhizmus terjedésével a mongol sámánizmus is új erővel telítődik.

A kán halála után a buddhizmus és sámánizmus „összecsap”; azonban ez az ellentét nem szellemi, hanem nagyon is gyakorlati. Nem a lelkek birtoklásért megy a küzdelem, hanem a jóval praktikusabb javakért: a buddhista szerzetesek elhúzódó küzdelmet folytattak a bennszülött sámánokkal szemben és valamilyen mértékben sikerült is átvenniük a szerepüket – gyógyítóként.

A későbbiekben a buddhizmus gyorsan integrálódik a mongol társadalomba; fokozatosan alakítja át az ország vallási és kulturális életét. Kolostorokat alapítanak, majd a buddhista szerzetesek a politikai hatalom szerves részei is lesznek.

A 18. századra már az egyházi szerkezet stabil: az oktatás majdnem kizárólag a kolostorok kezébe kerül, az igazságszolgáltatás és az ország vagyonának jelentős részéről már a buddhisták rendelkeznek. Távlati célként az ország modernizálásáért dolgoztak, a társadalom átalakítása is elindult, azonban az egyházat az ország vagy a saját szerkezetük működésének modernizálása praktikusán nem mozgatta; ezek csak távlati és ködös célok lettek.

Az egyház saját reformja pedig fel sem merült; a tibeti buddhizmusban mindig is fontos volt a „vonaltartás”, ami a mongol szinkretikus buddhizmusba is beépült.

A 20. századra a buddhizmus teljesen meggyökerezett a mongol kultúrában.

1911-re, a mandzsu uralom végére már a buddhista egyház lett az egyetlen létező politikai alternatíva, ebből adódott az új, független állam teokratikus politikai jellege.

Majd 1920-as évek politikai küzdelem kezdődik az „egyház” és a „világi” párt között, amelyben a konfliktusok kezdetén egyértelműen az egyház állt erősebben: 1934-ben több, mint 840 buddhista központot tartottak nyilván; az éves egyházi bevétel 31 millió tugrik volt, míg az állami kicsivel több, mint 37. Párt-nyilvántartás szerint 1935-ben a felnőtt férfi lakosság 48%-a volt szerzetes.

A későbbi mindenkori „párt” nem válogat a megsemmisítést célzó politikai eszközökben – szokásos módszerekkel, zaklatásokkal, felkelések-kiegyezések révén a buddhista egyházat

fokozatosan legyengítik. Az egyházi vagyont törvényben rögzítve megadóztatják, megtiltják a gyermekek oktatását és betiltják a szerzetesek toborzását, illetve az újabb élő buddhák felkenését. Ezeknek az eszközöknek az alkalmazása egyébként időben egybeesik Sztálin ortodox egyházzal szembeni üldözésével.

1920 és 1940 között a 110 ezer fős szerzeteslétszám több, mint a felére esik vissza. ⁽³⁰⁾

A mongol buddhista egyház története 1940 után szorosan leköveti a politikai és társadalmi folyamatokat, azaz a szovjet befolyás erősödését és az ország kommunista irányításának alakulását.

1924-ben a világ második szocialista országa lesz, így a buddhizmus fokozatosan a kommunista állam egyik zavaró tényezőjévé válik. Az 1930-as sztálini tisztogatások eredményeként több ezer buddhista szerzetest gyilkolnak meg, a kolostorok döntő hányadát lerombolják vagy állami tulajdonba veszik.

Az 1940-es évek buddhizmusa már csak formálisan létezik. A maradék kolostorokat is lerombolják, a szerzeteseket tömegesével kivégzik, a kollaboráns papokat száműzik, illetve „átnevelik”. Szigorú kontroll alatt egy kolostor működését engedélyezik tovább; a Gandant (Gandantegcsinlen) működése egy ideológiai kirakat, a nemzetközi szinten a vallási legitimitás látszatát fenntartandó. Néhány szerzetes élhetett ott szigorú állami ellenőrzés alatt – ennyi lett a buddhizmus szimbolikus jelenléte az országban. Az állami, központi ellenségképző propaganda a buddhizmust a fejlődés akadályaként aposztrofálta és reakciós erőnek minősítette. Igyekezett magát a vallás jelenségét is elidegeníteni, legfőképpen az oktatási rendszer teljes átmosásával, ahol az egyetlen érvényes világnézet a marxizmus-leninizmus lett.

A Szovjetunió összeomlása után, az 1990-ben kezdődő demokratikus fordulat egyik fontos eleme lett a vallásszabadság, amely alkotmányos joggá válva elősegítette a buddhizmus egyre gyorsabb újjáéledését.

A kolostorokat, vallási központokat újjáépítik, a Gandantegcsinlen újra Mongólia buddhista centrumává válik, a nemzetközi kapcsolatok lehetőségi a buddhista közösségek,

---

⁽³⁰⁾ MICHAEL JERRYSON: MONGOLIAN BUDDHISM; THE RISE AND FALL OF THE SANGHA, (CHIANG MAI: SILKWORM BOOKS, 2007) BY ROBERT RUPEN.

különösen a tibeti közösségek révén újra kitágulnak. Ebben a folyamatban nagy szerepe lesz a nemzetközi buddhista szervezeteknek, legfőképpen az FPMT-nek (Foundation for the Preservation of the Mahayana Tradition) és egyéb külföldi NGO-knak, amelyek támogatják a kolostorok helyreállítását, új intézmények alapítását és a fiatal szerzetesek képzését Indiában, Nepálban és egyéb országokban.

A buddhista oktatás újra elérhetővé válik (amely nem a vallási jellege miatt, hanem a metódusát tekintve igazi kuriózum), a vallási tanítás is újra szabadabbá válik. A mongol fiatalok érdeklődés megnő, ami köszönhető a Dalai Láma többszöri látogatásának, mivel a lámaizmus ezen formája már a modernkori vallási élet formáját mutatja fel.

Mongóliában jelenleg a buddhizmus, különösen a Gelugpa (Sárga Kalapos) iskola továbbra is domináns.

Napjainkban a buddhizmus Mongólia vallási és kulturális identitásának egyik alapköve.

A 2010-es népszámláláskor a mongolok 53%-a vallotta magát buddhistának. ^{(31) (32) (33) (34) (35) (36) (37)}

⁽³¹⁾ [STUDY BUDDHISM — HISTORY OF BUDDHISM IN MONGOLIA — STUDY BUDDHISM.](#)

⁽³²⁾ [STUDY BUDDHISM — BUDDHISM IN MONGOLIA - BUDDHISM - OXFORD BIBLIOGRAPHIES.](#)

⁽³³⁾ [OXFORD BIBLIOGRAPHIES — HISTORY OF BUDDHISM IN MONGOLIA | FPMT MONGOLIA.](#)

⁽³⁴⁾ [ULRICH KRATZ: THE HISTORY OF BUDDHISM IN MONGOLIA.](#)

⁽³⁵⁾ [C. R. BAWDEN: BUDDHISM IN MONGOLIAN HISTORY, CULTURE, AND SOCIETY.](#)

⁽³⁶⁾ [G. G. KOZŁOWSKI: THE MONGOLS AND BUDDHISM.](#)

⁽³⁷⁾ [H. W. BAILEY: MONGOLIAN BUDDHISM: THE MONK OF THE EARLY 17TH CENTURY](#)

H. VALLÁSI SZINKRETIZMUS

A vallási szinkretizmus mai megközelítése a vonatkozó szakirodalom alapján a különböző vallási tradíciók hitrendszerének, szertartásainak és gyakorlati elemeinek az összeolvadása, amelynek eredményeképpen új vallási rendszer vagy szokás jöhet létre. Ez a folyamat gyakran kulturális találkozások, például migráció vagy kolonizáció során történik, amikor eltérő háttérű csoportok kerülnek kapcsolatba egymással.

A vallási szinkretizmus különböző „mélységekben” valósulhat meg: magas és alacsony szinkretizmus (Koreában például mindkettő egyszerre létezik).

A különbség legjobban abban érhető tetten, hogy alacsony szinkretizmus esetén a rituális szintek keverednek – vallási ceremónia, külső megjelenés (a szinkretikus folyamat során mindkét vallás változik némely aspektusában, de lényegi átalakulás nincs); míg magas szinten a tanok, a világlátás és/vagy a panteon szereplői is összemosódhatnak.

A szinkretizmus hozzájárulhat a közösségi identitás erősítéséhez és a spirituális kifejezés gazdagításához, de gyakran ellenállást vált ki az ortodoxabb, hagyománytisztelő vallási körökben, amelyek igyekeznek megőrizni az eredeti tanokat és gyakorlatokat.

A vallási szinkretizmus történelmi példái közé tartozik az afrikai hagyományos vallások és a kereszténység keveredése az amerikai kontinensen, vagy a buddhista elemek beépülése a japán sintó vallásba. Az ilyen jelenségek rávilágítanak arra, hogy a vallási gyakorlatok és hitek hogyan alkalmazkodnak a társadalmi és kulturális változásokhoz.

A modern világban a szinkretizmus fontos szerepet játszik az új vallási mozgalmak kialakulásában is, amelyek gyakran ötvözik a hagyományos vallások elemeit a kortárs társadalmi problémákra adott válaszokkal, például az igazságosság és a környezetvédelem témaival kapcsolatosan. ^{(38) (39) (40) (41) (42)}

⁽³⁸⁾ [ENCYCLOPEDIA BRITANNICA — RELIGIOUS SYNCRETISM | DESCRIPTION & EXAMPLES | BRITANNICA.](#)

⁽³⁹⁾ [OXFORD REFERENCE — RELIGIOUS SYNCRETISM - OXFORD REFERENCE.](#)

⁽⁴⁰⁾ [LEARN RELIGIONS — WHAT IS SYNCRETISM IN RELIGION?](#)

⁽⁴¹⁾ [FIVEABLE — RELIGIOUS SYNCRETISM - \(SOCIOLOGY OF RELIGION\) - VOCAB, DEFINITION.](#)

⁽⁴²⁾ EÖTVÖS LÓRÁND TUDOMÁNYEGYETEM ÓKORI- ÉS KELETI NYELVEK, MONGOL SZAKIRÁNY KUTATÁSAI: BIRTALAN ÁGNES. EGYETEMI TANÁR, TÁVOL-KELETI INTÉZET OKTATÓ, MONGOL ÉS BELSŐ-ÁZSIAI TANSZÉK TANSZÉKVEZETŐ, MONGOLISZTIKAI KUTATÓKÖZPONT KÖZPONTVEZETŐ.

I. A SÁMÁNIZMUS ÉS A BUDDHIZMUS SZINKRETIZMUSA

Ahogy már említettem, a buddhizmus megjeleésekor az északkelet-ázsiai sámánizmus terjedt el Mongóliában. Jellemzőiben gazdag istenség, szellemi és démon-panteon irányítja, a vallási vezetői pedig politikai, rituális és gyógyítói szerepben is működnek.

A Három Királyság idején megjelenő buddhizmus tibeti és kínai vonalon érkezik ide (mahajana), amely akkor már jelentősen átalakul az eredeti, indiai buddhista tanítások óta (hinajana).

A mongol szinkretikus folyamat során először a sámánista panteon istenségei jelennek meg a buddhista festményeken, majd azok az istenségek jelennek meg a buddhista panteonban, akikhez személyes rítusok során imádkoznak; majd a házi istenségek is szerepet kapnak. Később a természeti erők és az emberi eredetű istenek is megérkeznek, az ezekhez kapcsolódó sámánista rituális dalokkal együtt. A sámán szerepe már gyakran átszíneződik a buddhista szentekkel, bódhiszattvakkal.

A buddhizmus a gelug és kagyü iskola jellegzetességeiben, a „felsőbb” világ és az ősök tiszteletében veszi át a sámán-toposzokat; a sámán lesz az a közvetítő, aki ezek között a buddhista világok között mozoghat.

J. A VALLÁSI SZINKRETIZMUS HATÁSAI

Miért tartom ennyire fontosnak megérteni ezt az egymásrahatást?

A vallási szinkretizmus nem egy részleteket a különböző helyekről ki-kikapó vallási-viselkedési attitűd; ez jóval komplexebb működés.

A vallási irányok kölcsönös egymásra ható rendszerében egy-egy adott probléma, esemény, kérdés, megoldatlanság esetén a készletből előkapnak egy-egy olyan csatornát, legyen az sámánista vagy buddhista eszköz, amely megoldja a problémát; ami segít; és azáltal azt kell mondanom, hogy a szinkretikus vallási folyamatok pragmatikussá teszik az életet, egyszerűsítik a problémákat, és mivel ez megkönnyíti az életet, jelentősen elfogadóbbá tesz – minden értelemben.

A vallási szinkretizmuson keresztül egyfajta élet-metódus tanulható, egy olyan működés sajátítódik el, amiben a lényeg a megoldás megtalálása – azaz a méltó együttélés.

Későbbiekben a mongol politikai szinkretizmus is ettől válik annyira érdekessé.

03. POLITIKAI SZINKRETIZMUS

A szinkretikus politika indíttatása filozófiai és politikai filozófiai szinten egyértelműen eredeztethető a vallási szinkretizmusból. A spektrális-szinkretikus politika a hagyományos bal-jobb politikai spektrum különböző elemeit vegyíti. Alapvetése, hogy a semleges politikai pozíciók felvétele a baloldali politikához és a jobboldali politikához kapcsolódó elemek kombinálásával érheti el elérheti a megbékélés célját. ⁽⁴³⁾

A politikai szinkretizmust a politológiában átfogó politikának is minősítik, lévén a szinkretizmust önmagát a politikai spektrumon való behatárolhatatlanság jellemzi. A szinkretikus pártok nagyon magas ideológiai alkalmazkodóképességről és rugalmasságról tesznek tanúbizonyságot, folyamatosan változtathatják álláspontjukat és módosíthatják álláspontjukat a választókörük kiszélesítése érdekében, anélkül, hogy a konkrét ideológiai szándékok és politikai tartalmak melletti konzekvens elkötelezettségük lenne. ⁽⁴⁴⁾

Gilda Sensales politológus vizsgálata alapján a politikai szinkretizmus viszonylag ritka, a kifejezés csak olyan pártokra és mozgalmakra alkalmazható, amelyeknél elmarad a konkrét politikai program, illetve amelyek szándékosan ideológiai többértelműséget használva valójában a szavazók támogatásának megnyeréséért dolgoznak. ⁽⁴⁵⁾

SZINKRETIKUSOK A POLITIKAI ÉLETBEN

Újkori történelmi Falange Española de las Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista; bár a Falange a spanyol polgárháború idején a nacionalista jobboldallal szövetkezett, így persze szélsőjobboldaliként ismerték meg⁽⁴⁶⁾, de a későbbiekben határozottan szinkretikusként viselkedett. A párt nevéből eredő „falangizmus” minősíti azt a politikai jelenséget, amiben egy adott csoport sem a baloldali, sem a a jobboldali értékeket nem vállalja tisztán, magát sem baloldalinak, sem nem jobboldalinak nem nyilvánítja – hanem ez lesz az ún. Harmadik Pozíció.

Az Egyesült Királyságban az Új Munkáspárt felbukkanása Tony Blair és Gordon Brown vezetésével valósult meg az a Harmadik Út, ami leginkább nem tisztán politikai, hanem

---

⁽⁴³⁾ BASTOW, STEVE; MARTIN, JAMES (2003). THIRD WAY DISCOURSE.

⁽⁴⁴⁾ **SYNCRETIC' POPULISM IN CONTEMPORARY 21ST CENTURY EUROPEAN POLITICS.**

⁽⁴⁵⁾ SENSALLES, GILDA (2024). POLITICAL PSYCHOLOGY PERSPECTIVES ON POPULISM. PALGRAVE STUDIES IN POLITICAL PSYCHOLOGY.

⁽⁴⁶⁾ RODNEY P. CARLISLE (GENERAL EDITOR). THE ENCYCLOPEDIA OF POLITICS: THE LEFT AND THE RIGHT, VOLUME 2: THE RIGHT.

gazdaságpolitikai szinkretikus programként a neoliberális gazdaságpolitikát (bankprivatizáció) a progresszív társadalompolitikával színezte át. ⁽⁴⁷⁾

Stephen Skowronek politológus vezette be a „harmadik út” kifejezést az amerikai elnökválasztási politika elemzésében. ⁽⁴⁸⁾

Az Egyesült Államokban a Harmadik Út követői szintén inkább gazdaságpolitikai átmeneti és/vagy hibrid megoldásokat emelnek be a politikai rendszerbe: nagyobb mértékben támogatják a fiskális konzervativizmust, mint akár a rigorózus szociálliberálisok; a jólét problematikáját annak munkabérrel való kiváltását szorgalmazzák; időnként előnyben részesítik a problémák hagyományos piaci megoldásait, mint például a környezetszennyezés esetén, miközben elutasítják a tiszta „laissez-faire” közgazdaságtan és egyéb jobboldali-libertárius álláspontokat. Ezt a kormányzási definiálta újra Bill Clinton elnök kormányzása alatt.

Az elnökjelölt meggyengíti az ellenzéket azzal, hogy politikai tartalmakat vesz át, ezzel a központi pozíciót erősít, amivel a politikai dominancia erősödik. Ezt a technikát írták le „háromszögelésnek”. Ezzel a stratégiával Clinton a Republikánus Párthoz kapcsolódó témákat emelt át, mint például a fiskális konzervativizmus, a jóléti reform, valamint a rendvédelmi politikák. Az 1996-os, az Unió helyzetéről szóló híressé vált beszédében jelentette be, hogy „a nagy kormányzás korszaka véget ért”. ⁽⁴⁹⁾

SZINKRETIKUSOK A KÖZELMÚLTBAN

A politikai szinkretizmus, mint politikai irányok politikai filozófiai „hibridjei” ismeretesek a legtöbb esetben (Horvát szocializmus: „Ustaša – Hrvatski Revolucionarni Pokret” ~ 1940-es évek – az usztasa mozgalom által népszerűsített, a Pavelić-rezsim által kiterjedt irodalommal ellátott gazdasági-társadalmi ideológia, összetevői: a náciizmusból táplálkozó tisztán „horvát” típusú szocializmus, osztálykollaboráció és etnikai nacionalizmus ⁽⁵⁰⁾; Anarcho-kapitalizmus: „an-cap” ~ 1960-as évektől – államellenes, libertárius politikai-filozófiai és gazdasági elmélet ⁽⁵¹⁾ ⁽⁵²⁾; vagy a szinkretizmus szempontjából az egyik legösszetettebb eszmei alap, az iraki pánarab Baasz Párt, ~ 1950-es évek elejétől a 2000-es évek elejéig – arab nacionalizmus, a párt által „szocializmusnak” minősített tartalmak,

---

⁽⁴⁷⁾ „LEADER: BLAIR'S NEW THIRD WAY”. THE GUARDIAN. 2005. 05. 08.

⁽⁴⁸⁾ SKOWRONEK, STEPHEN (1993). THE POLITICS PRESIDENTS MAKE. HARVARD UNIVERSITY PRESS. ISBN 0-674-68937-2.

⁽⁴⁹⁾ SANGER, DAVID E. (29 JANUARY 2010). "WHERE CLINTON TURNED RIGHT, OBAMA PLOWED AHEAD". THE NEW YORK TIMES. RETRIEVED 19 APRIL 2018.

⁽⁵⁰⁾ ÚT A HORVÁT SZOCIALIZMUSHOZ, 1943.

⁽⁵¹⁾ THE DEATH OF POLITICS, BY KARL HESS KARL HESS "A POLITIKA HALÁLA".

⁽⁵²⁾ A KIFEJEZÉS MURRAY ROTHBARD-TÓL ERED.

nasszerista elvek épültek össze a társadalomban megmaradt brit törzsi büntető- és polgári szabályozásokkal, és az azokból eredő társadalmi egyenlőtlenségekkel) – ezen formációknál mind-mind az önkényes hatalommegragadás és a hatalomirányítás a motiváció arra, hogyan alakítják ki és működtetik a szinkronicitált rendszer. ⁽⁵³⁾

Az önkényesen szinkronicitált rendszer felépítésére az egyik eklatáns példa a Harmadik Nemzetközi Elmélet vagy Harmadik Egyetemes Elmélet és Kadhafizmus, ugyanis Moammer Kadhafi az 1973-as Zuwara-beszédében egy olyan átgondolt kormányzás-típust hirdetett meg, amely névleg a Nagy Szocialista Népi Líbia Arab Jamahiriya alapjait hozza, de azt az arab nacionalizmussal, a nasszerizmussal építette egybe, mindezt antiimperilaista attitűddel az iszlám szocilaizmusra, másik forrásként az iszlám fundamentalizmusra alapította, retorikai eszközeiben a baloldali populizmus fordulataival élve még pánarabizmussal gazdagította.

Ez a „hivatalos ideológiai doktrína” lesz a harmadik nemzetközi elmélet, amelyet Kadhafi "Zöld Könyvében", 1976 és 1979 között jelennek meg.

A Zöld Könyv első része, „A demokrácia problémájának megoldása: a nép hatalma” 1976-ban jelenik meg, amelyben a Harmadik Nemzetközi Elmélet ex cathedra elutasítja a demokrácia hagyományos formáit – parlament, népszavazások – no és a politikai pártokat is. Bár nem az esszénk témájának szerves része, de a történelmi-politikai szinkretizmusnak egy nagyon fontos eseményeként Kadhafi először jut el egy olyan végkövetkeztetésre, amit nagyon sok politikus vall – ki ilyen, ki olyan politikai tárgymegjelöléssel; a Zöld Könyv egyenesen azt állítja, hogy a képviseleti demokrácia valójában nem más, mint egyfajta diktatúra, a parlamentarizmus pedig egy perverz megoldás a demokrácia problémájára. Kadhafi nemcsak hogy ilyen politikai alapra építi fel a működését, de ami igazán ritka a politikában: ő ki is mondja ezt a tételét. Gondolati szinten átlépi a nemzetközi keretrendszer határait, és nem elégszik meg a radikalizmus határokon belül való érvényesítésénél: Kadhafi titkos fegyverszállítmányokkal támogat más radikális csoportokat is, például az IRA-t. ⁽⁵⁴⁾

⁽⁵³⁾ POLK, WILLIAM ROE (2006). UNDERSTANDING IRAQ: A WHISTLESTOP TOUR FROM ANCIENT BABYLON TO OCCUPIED BAGHDAD.

⁽⁵⁴⁾ A LÍBIAI KADHAFI IRA-TÁMOGATÁSA AZ ÍR ÁLLAMI DOKUMENTUMOKBAN.

A „People Power”-ben a doktrína leírásában Kadhafi összehasonlítja a pártot és a klánt: a hatalomért folytatott harcban a párt nem különbözik a törzsek és klánok közötti hatalmi harctól; ez a fajta küzdelem mindkét esetben ugyanazon jellegű – negatív és bomlasztó hatással van a társadalomra. ⁽⁵⁵⁾

A politikai szinkretizmus elmélete az eltérő politikai rendszerek, ideológiák vagy gyakorlatok kombinációjának és összeolvadásának folyamatát vizsgálja. Az elmélet azt feltételezi, hogy a politikai rendszerek egyre gyakrabban öltenek hibrid formákat, különösen kulturális, történelmi és gazdasági tényezők nyomására. Ez a jelenség eddig leggyakrabban posztkoloniális államokban, átmeneti demokráciákban vagy autoriter rendszerek reformkísérleteiben bukkant fel, azonban más típusai is működnek már.

Például Kínában a kommunista politikai berendezkedésbe piacgazdasági elemek épültek be, míg számos posztszovjet ország a demokratikus intézményeket autoriter kormányzással kombinálta. A politikai szinkretizmus lehetőséget kínál arra, hogy a rendszerek alkalmazkodjanak a globális és lokális kihívásokhoz, ugyanakkor veszélyeket is rejthet, például az ideológiai konfliktusokat vagy a társadalmi polarizációt.

⁽⁵⁵⁾ GADDAFI, MUAMMAR (2003). **THE GREEN BOOK BY MUAMMAR GADDAFI**: TRANSLATED FROM ARABIC. TRANSLATED BY KOVALEV, N.G. MOSCOW: INFRA. P. 4.

SZOCIÁLIS, KULTURÁLIS, TÖRTÉNELMI ÉS POLITIKAI TARTALMAK A MONGOL SZINKRETIKUS POLITIKÁBAN

A kínai és mandzsu uralomnak jelentős politikai, kulturális és szociális hatásai vannak a mai napig is Mongóliában, amelyek legfőképpen a Qing-dinasztia (1644–1911) idejére vezethetők vissza.

POLITIKAI NYOMOK

1. **Az adminisztratív rendszer:** A Qing-dinasztia idején bevezetett adminisztratív struktúrák közül néhány továbbra is hatással van a mongol kormányzásra. A "jasak-rendszer", ami egyféle adózási és katonai struktúra is, és a mandzsu elit által közvetített törvények a mai napig is befolyásolják Mongólia decentralizált közigazgatási és helyi döntéshozatali folyamatait.
2. **Külső és Belső Mongólia különválása:** A Qing-korszak során Belső Mongólia a birodalom szerves részévé vált, míg Külső Mongólia lazább ellenőrzés alatt állt. Ez a felosztás ma is megfigyelhető Mongólia és Kína geopolitikai viszonyában.
3. **A tibeti buddhizmus politikai szerepe:** A Qing-dinasztia jelentősen támogatta a tibeti buddhizmust Mongóliában, hogy a vallási vezetőkön keresztül szilárdítsák meg hatalmukat. Ez a vallási-politikai szövetség a mai napig meghatározza Mongólia vallási és politikai identitását.

KULTURÁLIS HATÁSOK

1. **Nyelvi és írásbeli változások:** A mandzsu korszak idején a mongol írás és kultúra továbbfejlesztése jelentős volt, bár a mandzsu nyelv és kultúra kevésbé hatott mélyen a mongol identitásra, a szent iratok, egyes közigazgatási dokumentumokban a mai napig is használják a mandzsu írást. Egyfajta elit tudás mértéke bírni a mandzsu nyelvvel.
2. **Buddhista építészet és szokások:** A Qing-uralkodók által támogatott buddhista kolostorok és szertartások gazdagították Mongólia vallási kultúráját, és ezek a hatások ma is láthatók a helyi építészetben és hagyományokban.

SZOCIÁLIS HATÁSOK

1. **A nomád életmód befolyásolása:** A Qing-dinasztia által előírt katonai és adózási struktúrák korlátozták a nomád pásztorok mozgásszabadságát, ezért új társadalmi

hierarchiát hoztak létre, amely ma is formálja Mongólia vidéki társadalmi szerkezetét.

2. **Kereskedelmi kapcsolatok:** A kínai kereskedők befolyása megerősítette a Mongólia és Kína közötti gazdasági kapcsolatokat. Ez a kereskedelmi hálózat modern formában ma is érvényesül, különösen a mezőgazdasági és ásványi nyersanyagok exportjában.

3. **A KÁNság hagyományvonalának mai megjelenési formái:**

A központosított vezetés legitimitása: Genghis Khan idejében a politikai hatalom a törzsek szoros integrációján és a kán központi szerepén alapult. Ez a hierarchikus vezetési modell tovább él a mai Mongóliában, például a politikai vezetők legitimitásában és a nemzeti egység hangsúlyozásában.

Törzsi döntéshozatal: A kollektív döntéshozatal hagyománya, amely a törzsi tanácsokban gyökerezik, a mai politikai kultúrában is megjelenik, például a parlamenti viták formájában. Az együttműködés hangsúlya a törzsi identitásból ered. ^{(56) (57)}

A mandzsu uralom nyomai Mongóliában leginkább a közigazgatás, a vallási intézmények és a társadalmi szerkezet területén figyelhetők meg, ami azért érdemel külön figyelmet, mert a hatások ma is meghatározzák az ország politikai kultúráját és identitását, miközben Mongólia megpróbálja fenntartani és mélyíteni függetlenségét Kína geopolitikai viszonylatában. ^{(58) (59)}

A szovjet uralom Mongóliára gyakorolt hatása mély nyomokat hagyott az ország politikai, szociális és kulturális rendszerében, amelyek ma is meghatározóak. Az alábbiakban összefoglalom a főbb szovjet örökségeket.

POLITIKAI MARADVÁNYOK

1. **Az egypártrendszer és demokratikus átmenet:** Mongólia 1924-ben a Mongol Népköztársaság megalapításával a szovjet szövetségi rendszer részévé vált. A kommunista ideológia határozta meg a politikai rendszert, és az 1990-es demokratikus forradalomig egypártrendszer működött. Bár az ország sikeresen tért át a többpárti demokráciára, a korábbi Mongol Népi Forradalmi Párt, az MPRP erős

---

⁽⁵⁶⁾ TIMOTHY MAY: THE MONGOL EMPIRE IN WORLD HISTORY (WORLD HISTORY CONNECTED)

⁽⁵⁷⁾ MORRIS ROSSABI: "NOTES ON MONGOL INFLUENCES ON THE MING DYNASTY" (CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS).

⁽⁵⁸⁾ BRITANNICA: [HISTORY OF MONGOLIA - MANCHU ASCENDANCY](#).

⁽⁵⁹⁾ EAST ASIAN STUDIES: [EMPIRE AND ETHNICITY](#).

politikai befolyást őrzött meg, amely a mai napig érezhető az állami intézményekben és a politika szerkezetében.

2. **Szovjet stílusú államigazgatás:** A bürokratikus centralizáció és a központosított kormányzás a szovjet uralom alatt gyökerezett, és sok szempontból tovább él a mai Mongólia közigazgatásában. Bár a demokratikus reformok decentralizációt hoztak, a korábbi szovjet típusú irányítás nyomai máig jelen vannak.
3. **Külpolitikai függőség:** Mongólia külpolitikája a szovjet érában Moszkva érdekeit követte. Ez a függőség azóta csökkent, de a külpolitikai stratégia, például a "harmadik szomszéd" politika, a Kína és Oroszország közötti geopolitikai egyensúlyozást célozza, a szovjet korszak örökségének részeként.

SZOCIÁLIS HATÁSOK

1. **Oktatás és ideológiai nevelés:** A szovjet időszakban az oktatás erőteljesen ideologizált volt, és a marxista-leninista tanokat közvetítette. Az oktatás modernizációja a szovjet modell alapján történt, és ennek hatásai, például a szekularizált oktatási rendszer, ma is megfigyelhetők.
2. **Urbanizáció és társadalmi változások:** A szovjet korszakban az erőltetett iparosítás és kollektivizálás hatására jelentős urbanizáció indult. Ulan Bátor, Mongólia fővárosa a szovjet infrastruktúra fejlesztésének köszönhetően gyors növekedésen ment keresztül. Az urbanizáció ma is kihívásokat jelent a hagyományos nomád életmódot követő családok számára.

KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG

1. **Nyelv és írás:** A cirill ábécé bevezetése a szovjet éra egyik maradandó kulturális változása. Bár vannak törekvések a hagyományos mongol írás visszaállítására, a cirill írás ma is széles körben használatos.
2. **Vallás és identitás:** A szovjet uralom alatt a buddhista vallás jelentős elnyomást szenvedett el, kolostorokat zártak be, és vallási vezetőket üldöztek. A vallás és a kultúra szovjet elnyomása a nemzeti identitás erősítéséhez vezetett az átmeneti időszak után, bár a vallási élet máig korlátozottabb, mint a szovjet uralom előtt.⁽⁶⁰⁾

HATVAN Morris Rossabi: *Eurasian Influences on Yuan China*.

⁽⁶⁰⁾ MORRIS ROSSABI: EURASIAN INFLUENCES ON YUAN CHINA.

04. MONGÓLIA ÖNAZONOSSÁGA

Az eddigiekből összerakható az a történeti, társadalmi és politikai mozaik az újkori államig, aminek elemeire épül a mongolság azonosulása és viszonypontjai saját önreflexiójában.

Hagyománygyökerű, érzelmi és hit-alapú azonosulási pontnak tűnik fel a kánság intézménye és eszménye, mint vérségi és társadalmi csoport-rendezőelv; a mai napig úgy tekintenek a mongolok önmagukra, mint egy az egy-emberen és az állampolgáron kívül még egy szorosabb, „családi”/”vérségi” kapcsolati rendszerben IS létező személy. Ennek nemcsak a társadalomban, hanem a politikai életben is vannak jelei és következményei – a jelentős korrupció elfogadottságának is egyik eleme ez a „kötelék-érzés”; a valahová való tartozás és a csoport attitűd egyfajta megjelenése ez, amely önként fogadja el a kijelölt hierarchikus működéseket.

A Nagy Mongol Birodalom dicsőségének az emléke sajátosan felerősíti a Külső-és Belső-Mongólia kapcsolatához való ragaszkodást, és ez egyfajta politikai törésponttá is válik.

A vallási szinkretizmusra való készség elsajátítása egy olyan problémamegoldó képességet ajándékoz nekik, ami a későbbi kínai és szovjet hatás során a záloga lesz annak, hogy nem pusztulnak bele az idegen nagyhatalmak önkényeskedéseibe, hanem „beforgatják” saját világukba – ez lesz a proaktív mongol politikai szinkretizmus.

Az elsőként mandzsú, majd később kínai befolyás is integrálódik a mongolságba: a mai napig ismerik és használják (természetesen a magasan kvalifikált értelmiségi működésben) a mandzsú irodalmat és írást. Nyilván nem élő nyelv- és íráshasználatról van szó, de szűken benne van a kommunikációs készletükben – talán az iszlám előtti ujgur írás hasonló írásképe miatt tanultak rá könnyedén?

A mongol nyelv szintén kulcsfontosságú az önazonosság szempontjából. Az ómongol írás az egyik legrégebbi folyamatosan használt írásrendszer a világon, amely a mongol kultúra szimbóluma. Habár a szovjet befolyás alatt a cirill ábécét vezették be, a hagyományos mongol írást ma is oktatják az iskolákban, és egyre népszerűbb a fiatalok körében. A nyelv megőrzése nemcsak kulturális, hanem politikai és nemzeti jelentőségű is, különösen a Kínában élő belső-mongóliai közösségek számára.

A kínai hatás megjelenése többszörös: részben az óriás gazdasági befolyás (még kitérek erre) részben pedig, mint ha nem is vallási, de – mondjuk így – kulturális szinkretizmusban a kínai politikusok is megjelennek – például otthoni, házi személyes oltáron! Igen, a buddhista rituális eszközök és a sámándobbal együtt pihennek az oltáron a fényképeken...

A szovjet uralom is még mindig hat; nem ideológiai értelemben, de azt fontosnak tartom megjegyezni, hogy még a mai napig is a köznyelv beszélt halha szavait az orosz közvetítéssel meghonosított orosz abc (русский алфавит) cirill átírásával használják. ⁽⁶¹⁾ ⁽⁶²⁾ ⁽⁶³⁾

GLOBALIZÁCIÓ ÉS MODERNITÁS

A 21. században Mongólia olyan kihívásokkal néz szembe, mint a globalizáció és a modernizáció hatásai. Az ország gazdasága egyre inkább a bányászatra épül, ami a hagyományos értékek megőrzésére és a környezeti fenntarthatóságra nézve újabb- és újabb kihívásokat jelent. Ugyanakkor a modern technológiák és a globalizáció új lehetőségeket is nyújtanak a mongol kultúra népszerűsítésére és a nemzetközi kapcsolatépítésre.

Mérhetetlen történeti, kulturális és politikai hatás, melyben a „Hontalan kétlakiság – Mongólia, a megosztottság és egységesség földje” még mindig egységben maradt. ⁽⁶⁴⁾

Saját megvilágításban szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy mennyire életbevágó egy adott nemzet saját múltjával való szeretetteljes együttélés, és annak megtalálása, amivel ez a múlt újra rendezhet egy népet, egy országot elviekben, de nem a múlt újrateremtésével.

⁽⁶¹⁾ BATBAYAR, T. (2002). MONGOLIA IN THE TWENTIETH CENTURY: LANDLOCKED COSMOPOLITAN. UNIVERSITY OF HAWAII PRESS.

⁽⁶²⁾ ATWOOD, C. P. (2004). ENCYCLOPEDIA OF MONGOLIA AND THE MONGOL EMPIRE. FACTS ON FILE.

⁽⁶³⁾ KAPLONSKI, C. (2008). THE LAMA QUESTION: VIOLENCE, SOVEREIGNTY, AND EXCEPTION IN EARLY SOCIALIST MONGOLIA. UNIVERSITY OF HAWAII PRESS.

⁽⁶⁴⁾ A SZÓFORDULAT FORRÁSA: HOPP FERENC ÁZSIAI MŰVÉSZETI MÚZEUM, JURTÁK ÉS KOLOSTOROK KIÁLLÍTÁS, TÁRLATMEGNYITÓ.

05. BILATERÁLIS VISZONYOK

Az eddigiekben a mongol belső viszonyok kerültek a fókuszba; a következő szakaszban a külső kapcsolatokban való működésüket írom le.

A bilaterális kapcsolatok kapcsán a nemzetközi kapcsolatok és diplomácia alapvető aspektusait veszem sorra, a kétoldalú viszonyok elemzésére és megértésére összpontosítva. Ennek dinamikáját több tényező befolyásolja, a szakirodalom különböző megközelítéseiben:

1. Realista megközelítésben a bilaterális kapcsolatokban a hatalom egyensúlya és a nemzeti érdekek állnak a középpontban.
2. Liberális megközelítésben a hangsúly az együttműködésen és az intézményeken van, akár kereskedelmi, gazdasági vagy kulturális együttműködés révén. A kölcsönös függőség előállításakor csökken a konfliktusok kialakulásának esélye.
3. Konstruktivizmus megközelítésben a kapcsolatok kulturális és történelmi alapjait vizsgálja. A bilaterális viszonyokat az identitás, a normák és az eszmék formálják, amelyek meghatározzák az államok közötti interakciókat
4. A gyarapodó bilaterális kapcsolatok esetén a gazdasági függőség az igazi kihívás. Az erős kereskedelmi kapcsolatok, mint például Mongólia és Kína között, nemcsak gazdasági, hanem politikai stabilitást is biztosíthatnak.
5. Ma már a nemzetközi kapcsolatok egyik alapvető kérdései környezeti és globális kihívások. A modern bilaterális kapcsolatok egyre inkább foglalkoznak globális kérdésekkel, mint a klímaváltozás és fenntartható fejlődés. Ezek a problémák új típusú partnerségeket hoznak létre

Ezek az irányok segítenek annak a megértésében, hogy az államok miért és hogyan alakítanak ki kétoldalú kapcsolatokat.

Valójában a történelem legnagyobb része a bilaterális kapcsolatok történetiségéről szól. Az, hogy erről rendszerben beszélünk, a modern kori politikai és nemzetközi kapcsolatok rendszerszintű megközelítésének köszönhető.

Mongólia esetén több aspektusáról beszéltem már: a hatalom, a kulturális kapcsolatok és a történelmi egymásra-hatások.

GAZDASÁGI RELÁCIÓK:

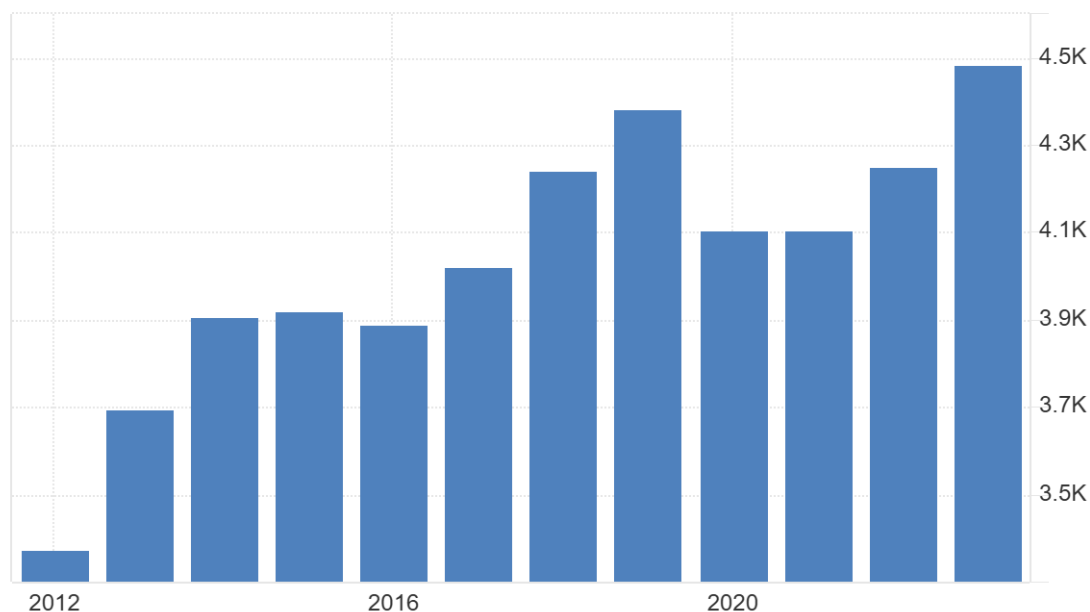
Amit nem érintettem, de alapvető Mongólia esetében, az a gazdasági helyzet és viszonyai, a és a külpolitikai tendenciák.

A mezőgazdaság és bányászat:

Ásványkincsekben (réz, szén, molibdén, ón, volfrám, arany) gazdag, ami a modern technika eszközparkjának a megteremtésének piacán biztosít egy biztonságos pozíciót Mongóliának. Az országban körülbelül 30 000 magánvállalkozás működik, melyeknek a nagy része a fővárosban található. A vidéki lakosság jelentős része pásztorkodásból, illetve nomád pásztorkodásból él.

Az egy főre eső GDP 2006-ban 2100 dollár volt, ami 2002-höz képest 7,5%-os növekedést jelentett; azóta is tart a növekedés, ráadásul az üteme is nő:

MN GDP per Capita - USD

Source: tradingeconomics.com | World Bank

Adatforrás, és a további információk forrása: **Trading Economics Data Base.** ⁽⁶⁵⁾

Mongólia teljes kőolajszükségletének 80%-át Oroszországból fedezi, amely igen függővé tette az országot.

A külkereskedelemben az import legfőbb összetevői: gépek és eszközök, üzemanyag, gépjárművek, élelmiszer, ipari fogyasztási cikkek, vegyi anyagok, építőanyagok, cigaretta,

⁽⁶⁵⁾ MONGÓLIA - EGY FŐRE JUTÓ GDP | 1981-2023 ADAT | 2024-2026 ELŐREJELZÉS.

mosószer; az export pedig a réz, ruházat, állatállomány, állati termékek, kasmír, gyapjú, bőr, szén, kőolaj árusításából áll.

Import-megoszlás: Kína 33,2%, Oroszország 25,6%, Dél-Korea 8,6%, Japán 7%.

Export-megoszlás: Kína 84,1%, Egyesült Királyság 6,8%.

Amint látható, minden területen dominál a két „ölelő” szomszéd túlsúlya: Mongólia annyira rá van szorulva a jószomszédságra, hogy egyszerűen nem is tehet mást, mint megtalálja az utat a méltó együttműködésre.

a. KÍNA ÉS OROSZORSZÁG KÖZÖTT

Mongólia legnagyobb kereskedelmi partnere Kína.

2024-es év első tíz hónapja: Mongólia teljes külkereskedelmi forgalma 22,7 milliárd amerikai dollár, Kína részesedése kiemelkedő: az export 90,9%-a és az import 39,9%-a Kínával bonyolódott le. Mongólia exportjának döntő része (mintegy 90%-a) bányászati termékekből áll, amelyeket elsősorban Kínába szállítanak.

A *The Observatory of Economic Complexity* adatai alapján azon kívül, hogy Kína a legnagyobb exportpartnere (ásványkincsek, szén és réz esetében mindenképpen), ugyanakkor jelentős importforrás is Mongólia számára, a feldolgozott áruk és energia tekintetében mindenképpen. ⁽⁶⁶⁾ ⁽⁶⁷⁾ ⁽⁶⁸⁾

A gazdasági függés egyértelmű mind gazdasági-geopolitikai értelemben; miközben az ország próbálja kiegyensúlyozni a kínai túlsúlyt Oroszország és más globális szereplők felé, de ez a helyzet annyira szűk mozgásteret ad, hogy szinte kényszerítő erővel bír.

Oroszországgal való viszonyában is dominál a gazdasági túlsúly, az állandó gazdasági függés veszélye, azonban mértékében és válfajában eltér a kínai viszonytól: az energiaellátás és a katonai együttműködés szintjén kapcsolódnak. Részben a történelmileg megörökölt összefonódás az, ami összeköti a két országot (a hidegháború alatt még szorosabb szövetségben állt a Szovjetunióval, mint akár korábban), részben az a politika viszony, amiben együtt éltek évtizedekig, és annak katonai jellege is erősebb, mint Kína esetében. Mongólia katonai arzenáljának jó része orosz forrású.

Védelmi rendszer, haderő tekintetében a következő adottságokkal rendelkezik a Nemzeti Közszolgálati Egyetem adatbázisa alapján – az adatok csak az arányok érzékeltetése miatt érkeznek:

⁽⁶⁶⁾ THE OBSERVATORY OF ECONOMIC COMPLEXITY — MONGOLIA'S FOREIGN TRADE TURNOVER RISES NEARLY 14 PCT IN FIRST 10 MONTHS-XINHUA - WORLD POPULATION REVIEW.

⁽⁶⁷⁾ LEADING TRADE PARTNERS BY COUNTRY 2024 - XINHUA NEWS.

⁽⁶⁸⁾ THE OBSERVATORY OF ECONOMIC COMPLEXITY.

- Védelmi rendszere szárazföldi erőkből és a légierőből áll.
- **Fegyveres erők létszáma**
  - Aktív: 70 000 fő (melyből 8 000 fő sorozott)
  - Tartalékos: 250 000 fő
  - Szárazföldi erők
  - Létszám 50000 fő
- **Légierő**
  - Létszám 1600 fő
- **Felszerelés**
  - 10 db harci repülőgép (MiG–21)
  - 8 db harci repülőgép (MiG–27)
  - 10 db harci repülőgép (MiG–29)
  - 5 db harci repülőgép (Szu-27)
  - 15 db szállító repülőgép
  - 25 db harci helikopter (Mi–8)
  - 25 db harci helikopter (Mi–24).

A légierő felszerelése 99%-ban orosz beszerzésből ered.

b. HARMADIK SZOMSZÉD POLITIKA

A két szomszéd dominanciájának, a velük való túlsúlyos bilaterális kapcsolatok ellensúlyozására Mongólia a „harmadik szomszéd” stratégiát alkalmazza: olyan távoli országokkal erősíti kapcsolatait, mint az Egyesült Államok, Japán, Dél-Korea és az Európai Unió. Ez a stratégia elősegíti az ország szuverenitásának megőrzését és a gazdasági kapcsolatok diverzifikálását. ⁽⁶⁹⁾

c. MEGALKUVÁS?

Ez a külpolitikai, gazdaságpolitikai, geo- és biztonságpolitikai helyzet annyira szorító, hogy nemhogy az oly annyira áhított win-win állapot, de még a kompromisszum is messze van – ez inkább megalkuvás-állapot.

Saját meglátásom szerint a mongol politikai szinkretizmus pont ebből a kényszerített helyzetből indul el; azaz a kényszer-ráutaltságban nincs más lehetőség, mint megtalálni azt a kooperációt, amiben az adott helyzet nem megalkuvás lesz, hanem egyfajta közös kompromisszum; és ennek a modellnek az alkalmazása a problémás területekre is.

⁽⁶⁹⁾ [HTTPS://THEDIPLOMAT.COM/2024/05/NARANTSOGT-SANJAA-ON-ANTI-CORRUPTION-AND-MONGOLIAS-SOVEREIGN-WEALTH-FUND/](https://thediplomat.com/2024/05/narantsogt-sanjaa-on-anti-corruption-and-mongolias-sovereign-wealth-fund/).

V. CONCLUSIONES

A szinkretizmus folyamatában nem az történik, hogy két vagy több elem egyszerűen összekeveredik – elnézést a távoli példáért, de mint a fizikai oldatok esetében.

A szinkretizmusban az egyes elemeket nem(csak) váltakozva alkalmazzuk; azok egymást is átjárják, változtatnak rajta, ezáltal új minőség születhet – mint a kémiai kovalens kötés esetén: a résztvevők összekapcsolódása után olyan új tulajdonságokkal bíró elemek jönnek létre, amik tulajdonságai már messze nem emlékeztetnek az eredeti összetevőkre.

2025 biztonságpolitika kulcskérdése lehet a nagyhatalmi veszélyeztetés ellenében, a föderációs modellektől való félelmek tükrében föderációs a politika és biztonságpolitikai feladatokat átszínező szinkretizmus – mint a biztonságosabbá tehető világ egyik eszköze.

És igen, teljesen objektív attitűdből már világhódító útjára indult egy politikai szinkretikus megoldás, mint „unorthodox” eszköz-csomag: a post-thruth világ elterjesztése és a fake-news terjesztése, mint a politikai manipuláció ragyogó megvalósulása.

Ilyen módon feltevődik 2025 talán legerősebb biztonságpolitikai kérdése is: MIÉRT?

Miért hat?

Miért sikeres?

Miért érvényesül, mikor nagy százalékban vagyunk tisztában azzal, hogy ez a világ illúzió, az igazsághoz nincs köze, és nem is akarja ezt tagadni.

Így 2025 politológiai kihívása lehet a politikai szinkretizmus a politikai jelenségek, folyamatok leírása nem feltétlen csak politológia/politikai fogalmakkal, minőségekkel, nomenklaturával; illetve ezeknek a megalkotása.

A szociálpszichológia és a filozófia pedig dolgozhat azzal az égető kérdéssel, hogy az ember miért nem akarja az igazságot – nem akar tán szembesülni saját kevésségével, nem akar több lenni, nem akar jó lenni – az e feletti székely pedig arra sarkallja, hogy ne akarja a valóságot.

Így uralkodik el a „popular shit”, mint a – szarkasztikusan alkalmazva – „legújabb” politológiai tartalom.

Köszönöm a figyelmet:

Tóth Mónika.

VI. FORRÁS, SZAKIRODALOM

- (1) [BIDEN ALLOWS UKRAINE TO STRIKE RUSSIA WITH LONG-RANGE U.S. MISSILES - THE NEW YORK TIMES.](#)
- (2) [WHICH COUNTRIES BORDER MONGOLIA? WORLDATLAS.](#)
- (3) МОНГОЛЫН ХУУЦ ТОВЧОО: A MONGOLOK TITKOS TÖRTÉNET; MONGOLBÓL FORDÍTOTTA LIGETI LAJOS GONDOLAT KIADÓ, BUDAPEST, 1962.
- (4) CHRISTOPHER P. ATWOOD: ENCYCLOPEDIA OF MONGOLIA AND THE MONGOL EMPIRE.
- (5) DAVID MORGAN: THE MONGOLS.
- (6) PETER GOLDEN: CENTRAL ASIA IN WORLD HISTORY.
- (7) THE CAMBRIDGE HISTORY OF INNER ASIA.
- (8) ENCYCLOPEDIA BRITANNICA: HISTORY OF THE TURKIC PEOPLES.
- (9) [WORLD HISTORY ENCYCLOPEDIA.](#)
- (10) E-INTERNATIONAL RELATIONS — REFLECTIONS ON MONGOLIA’S 2024 ELECTIONS E-IR.INFO.
- (11) BTI 2024 — BTI 2024 MONGOLIA COUNTRY REPORT: BTI 2024 BTI-PROJECT.ORG.
- (12) [HTTPS://MN.USEMBASSY.GOV/DEMONSTRATION-ALERT-U-S-EMBASSY-ULAANBAATAR-MONGOLIA-DECEMBER-5-2022/](https://mn.usembassy.gov/demonstration-alert-u-s-embassy-ulaanbaatar-mongolia-december-5-2022/)
- (13) [MONGOLIA CORRUPTION 2024 OVERVIEW.](#)
- (14) [BTI 2024 — DRAFT MONGOLIA PAPER.](#)
- (15) [EUROPEAN FOUNDATION FOR DEMOCRACY — NARANTSOGT SANJAA ON ANTI-CORRUPTION AND MONGOLIA’S SOVEREIGN WEALTH FUND.](#)
- (16) MONGOLIA TOURS.
- (17) WORLDATLAS.
- (18) MELLÉKLETKÉNT 2010 05 14 HUUN HUUR TU SAYAN BAPAA TOTH MONIKA SZINKRON FÁJLNÉVVEL.
- (19) MELLÉKLETKÉNT KHÖÖMEI HUUN-HUUR-TU TUVA САЯН БАПА FÁJLNÉVVEL.
- (20) [MICROSOFT WORD - PRISKINDOKTORI2.DOC.](#)
- (21) ULAANBAATOR KAPCSÁN AZ URBANIZÁCIÓS FOLYAMATOKRÓL, MONGÓLIA VÁROSI INFRASTRUKTÚRÁJÁRÓL LÁSD: ASIAN DEVELOPMENT BANK JELENTÉSE.
- HELYI ÉS NEMZETKÖZI SEGÉLYSZERVEZETEK KUTATÁSAI: DZUDOK ÉS A NOMÁD ÉLETMÓDRA GYAKOROLT HATÁSOK - MONGOLIA FOCUS, UNDP MONGÓLIA.
- (22) ULAANBAATOR KAPCSÁN A LÉGSZENNYEZETTSÉGRŐL ÉS A KÖZLEKEDÉSI PROBLÉMÁK STATISZTIKÁI KAPCSÁN LÁSD: ENSZ KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAMJÁNAK (UNEP) MONGÓLIÁRA VONATKOZÓ JELENTÉSEI.
- (23) A VIDÉKI MONGÓLIA KAPCSÁN LÁSD: ENSZ KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAMJÁNAK (UNEP) MONGÓLIÁRA VONATKOZÓ JELENTÉSEI, LÉGSZENNYEZETTSÉGI ÉS KÖZLEKEDÉSI PROBLÉMÁK STATISZTIKÁI.
- (24) A VIDÉKI MONGÓLIA KAPCSÁN LÁSD: FAO (ÉLELMEZÉSI ÉS MEZŐGAZDASÁGI SZERVEZET) JELENTÉSEI A KLÍMAVÁLTOZÁS HATÁSAIRÓL ÉS A NOMÁD ÁLLATTARTÁS KIHÍVÁSAIRÓL.
- (25) A VIDÉKI MONGÓLIA KAPCSÁN LÁSD: A DZUDOK ÉS A NOMÁD ÉLETMÓDRA GYAKOROLT HATÁSOKRÓL SZÓLÓ BESZÁMOLÓK, KÜLÖNÖSEN A HELYI ÉS NEMZETKÖZI SEGÉLYSZERVEZETEK KUTATÁSAI.
- (26) KULTURÁLIS ÉS TÁRSADALMI KÜLÖNBSEGEK KAPCSÁN LÁSD: CHRISTOPHER P. ATWOOD: ENCYCLOPEDIA OF MONGOLIA AND THE MONGOL EMPIRE.

- (27) MONGÓLIA ÁTFOGÓ HÁTTÉRÉVEL KAPCSOLATBAN LÁSD: A UNDP MONGÓLIA OLDALÁRÓL VETT ADATOKAT HASZNÁLTAM A VÁROS-VIDÉK KÖZÖTTI TÁRSADALMI ÉS GAZDASÁGI KÜLÖNBSÉGEK ELEMZÉSÉHEZ.
- (28) DIÓSZEGI VILMOS: SÁMÁNIZMUS; GONDOLAT KIADÓ, BUDAPEST, 1962.
- (29) A BUDDHIZMUSRÓL BŐVEBBEN EGY 2023-AS DOLGOZATOMBAN: MELLÉKLETKÉNT A BEADMENT1EFLEV TOTH MONIKA VALLASFILOZOFIA FÁJLNÉVVEL.
- (30) MICHAEL JERRYSON: MONGOLIAN BUDDHISM; THE RISE AND FALL OF THE SANGHA, (CHIANG MAI: SILKWORM BOOKS, 2007) BY ROBERT RUPEN.
- (31) [STUDY BUDDHISM — HISTORY OF BUDDHISM IN MONGOLIA — STUDY BUDDHISM.](#)
- (32) [STUDY BUDDHISM — BUDDHISM IN MONGOLIA - BUDDHISM - OXFORD BIBLIOGRAPHIES.](#)
- (33) [OXFORD BIBLIOGRAPHIES — HISTORY OF BUDDHISM IN MONGOLIA | FPMT MONGOLIA.](#)
- (34) ULRICH KRATZ: THE HISTORY OF BUDDHISM IN MONGOLIA.
- (35) C. R. BAWDEN: BUDDHISM IN MONGOLIAN HISTORY, CULTURE, AND SOCIETY.
- (36) G. G. KOZLOWSKI: THE MONGOLS AND BUDDHISM.
- (37) H. W. BAILEY: MONGOLIAN BUDDHISM: THE MONK OF THE EARLY 17TH CENTURY
- (38) [ENCYCLOPEDIA BRITANNICA — RELIGIOUS SYNCRETISM | DESCRIPTION & EXAMPLES | BRITANNICA.](#)
- (39) [OXFORD REFERENCE — RELIGIOUS SYNCRETISM - OXFORD REFERENCE.](#)
- (40) [LEARN RELIGIONS — WHAT IS SYNCRETISM IN RELIGION?](#)
- (41) [FIVEABLE — RELIGIOUS SYNCRETISM - \(SOCIOLOGY OF RELIGION\) - VOCAB, DEFINITION.](#)
- (42) EÖTVÖS LÓRÁND TUDOMÁNYEGYETEM ÓKORI- ÉS KELETI NYELVEK, MONGOL SZAKIRÁNY KUTATÁSAI: BIRTALAN ÁGNES. EGYETEMI TANÁR, TÁVOL-KELETI INTÉZET OKTATÓ, MONGOL ÉS BELSŐ-ÁZSIAI TANSZÉK TANSZÉKVEZETŐ, MONGOLISZTIKAI KUTATÓKÖZPONT KÖZPONTVEZETŐ.
- (43) BASTOW, STEVE; MARTIN, JAMES (2003). THIRD WAY DISCOURSE.
Bastow, Steve; Martin, James (2003). Third Way Discourse. Edinburgh University Press. p. 2. ISBN 978-0748615612. However, what is often missed in many of these discussions is an awareness of the variety of ideologies of the third way that span the twentieth century and traverse the spectrum from left to right.
 44-es: ["Syncretic' Populism in Contemporary 21st Century European Politics". Radical Right Analysis. 19 February 2020.](#)
- (44) [SYNCRETIC' POPULISM IN CONTEMPORARY 21ST CENTURY EUROPEAN POLITICS.](#)
- (45) SENSALLES, GILDA (2024). POLITICAL PSYCHOLOGY PERSPECTIVES ON POPULISM. PALGRAVE STUDIES IN POLITICAL PSYCHOLOGY.
- (46) RODNEY P. CARLISLE (GENERAL EDITOR). THE ENCYCLOPEDIA OF POLITICS: THE LEFT AND THE RIGHT, VOLUME 2: THE RIGHT.
- (47) [„LEADER: BLAIR'S NEW THIRD WAY". THE GUARDIAN. 2005. 05. 08.](#)
- (48) SKOWRONEK, STEPHEN (1993). THE POLITICS PRESIDENTS MAKE. HARVARD UNIVERSITY PRESS. [ISBN 0-674-68937-2.](#)
- (49) SANGER, DAVID E. (29 JANUARY 2010). ["WHERE CLINTON TURNED RIGHT, OBAMA PLOWED AHEAD". THE NEW YORK TIMES. RETRIEVED 19 APRIL 2018.](#)
- (50) ÚT A HORVÁT SZOCIALIZMUSHOZ, 1943.
- (51) [THE DEATH OF POLITICS, BY KARL HESS KARL HESS "A POLITIKA HALÁLA".](#)
- (52) A KFEJEZÉS [MURRAY ROTHBARD](#)-TÓL ERED.

- (53) **POLK, WILLIAM ROE** (2006). UNDERSTANDING IRAQ: A WHISTLESTOP TOUR FROM ANCIENT BABYLON TO OCCUPIED BAGHDAD.
- (54) **A LÍBIAI KADHAFI IRA-TÁMOGATÁSA AZ ÍR ÁLLAMI DOKUMENTUMOKBAN.**
- (55) **GADDAFI, MUAMMAR** (2003). **THE GREEN BOOK BY MUAMMAR GADDAFI**: TRANSLATED FROM ARABIC. TRANSLATED BY KOVALEV, N.G. MOSCOW: INFRA. P. 4.
- (56) **TIMOTHY MAY**: THE MONGOL EMPIRE IN WORLD HISTORY (WORLD HISTORY CONNECTED)
- (57) **MORRIS ROSSABI**: "NOTES ON MONGOL INFLUENCES ON THE MING DYNASTY" (CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS).
- (58) **BRITANNICA: HISTORY OF MONGOLIA - MANCHU ASCENDANCY.**
- (59) **EAST ASIAN STUDIES: EMPIRE AND ETHNICITY.**
- (60) **MORRIS ROSSABI**: EURASIAN INFLUENCES ON YUAN CHINA.
- (61) **BATBAYAR, T.** (2002). MONGOLIA IN THE TWENTIETH CENTURY: LANDLOCKED COSMOPOLITAN. UNIVERSITY OF HAWAII PRESS.
- (62) **ATWOOD, C. P.** (2004). ENCYCLOPEDIA OF MONGOLIA AND THE MONGOL EMPIRE. FACTS ON FILE.
- (63) **KAPLONSKI, C.** (2008). THE LAMA QUESTION: VIOLENCE, SOVEREIGNTY, AND EXCEPTION IN EARLY SOCIALIST MONGOLIA. UNIVERSITY OF HAWAII PRESS.
- (64) **A SZÓFORDULAT FORRÁSA: HOPP FERENC ÁZSIAI MŰVÉSZETI MÚZEUM, JURTÁK ÉS KOLOSTOROK KIÁLLÍTÁS, TÁRLATMEGNYITÓ.**
- (65) **MONGÓLIA - EGY FŐRE JUTÓ GDP | 1981-2023 ADAT | 2024-2026 ELŐREJELZÉS.**
- (66) **THE OBSERVATORY OF ECONOMIC COMPLEXITY — MONGOLIA'S FOREIGN TRADE TURNOVER RISES NEARLY 14 PCT IN FIRST 10 MONTHS-XINHUA - WORLD POPULATION REVIEW.**
- (67) **LEADING TRADE PARTNERS BY COUNTRY 2024 - XINHUA NEWS.**
- (68) **THE OBSERVATORY OF ECONOMIC COMPLEXITY.**
- (69) **[HTTPS://THEDIPLOMAT.COM/2024/05/NARANTSOGT-SANJAA-ON-ANTI-CORRUPTION-AND-MONGOLIAS-SOVEREIGN-WEALTH-FUND/](https://thediplomat.com/2024/05/narantsogt-sanjaa-on-anti-corruption-and-mongolias-sovereign-wealth-fund/).**

POLITIKAI SZINKRETIZUMS SZAKIRODALOM:

Fernandez, Paloma Aguilar (August 2002). Memory in Amnesia: The Role of the Spanish Civil War in the Transition to Democracy (hardcover). Oxford; New York: Berghahn Books. [ISBN 978-1571817570](#).

Griffin, Roger (1995). Fascism (paperback). Oxford readers (second printing ed.). Oxford: Oxford University Press. p. 189. [ISBN 978-0192892492](#).

["BBC News — UK Politics — All aboard the Third Way"](#). BBC News.

Downes, James (19 February 2020). **["'Syncretic' Populism in Contemporary 21st Century European Politics"](#)**. Centre for Analysis of the Radical Right. Retrieved 1 February 2023.

Trencsényi, Balázs; Kopeček, Michal; Gabrijelčič, Luka Lisjak; Falina, Maria; Baár, Monika; Janowski, Maciej (2018). A History of Modern Political Thought in East Central Europe. Volume 2 Part 2: Negotiating Modernity in the "Short Twentieth Century" and Beyond 1968–2018 / Balázs Trencsényi, Michal Kopeček, Luka Lisjak Gabrijelčič, Maria Falina, Mónika Baár, and Maciej Janowski (First ed.). Oxford: Oxford University Press. p. 251. [ISBN 9780198829607](#).

ULÁNBÁTOR URBANIZÁCIÓJA ÉS KIHÍVÁSAI:

Az Asian Development Bank jelentései az urbanizációs folyamatokról és Mongólia városi infrastruktúrájának problémáiról.

A légszennyezettség és közlekedési problémák statisztikái például az ENSZ Környezetvédelmi Programjának (UNEP) Mongóliára vonatkozó jelentéseiből érhetők el.

VIDÉKI MONGÓLIA HELYZETE:

A FAO (Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezet) jelentései a klímaváltozás hatásairól és a nomád állattartás kihívásairól.

A dzudok és a nomád életmódra gyakorolt hatásokról szóló beszámolók, különösen a helyi és nemzetközi segélyszervezetek kutatásai.

KULTURÁLIS ÉS TÁRSADALMI KÜLÖNBSÉGEK:

Christopher P. Atwood: Encyclopedia of Mongolia and the Mongol Empire című könyve, amely átfogóan bemutatja Mongólia társadalmi és kulturális fejlődését.

Online portálok, mint például a Mongolia Focus, amelyek aktuális híreket és elemzéseket közölnek Mongólia társadalmi változásairól.

ÁTFOGÓ HÁTTÉR:

Az UNDP Mongólia oldaláról vett adatokat használtam a város-vidék közötti társadalmi és gazdasági különbségek elemzéséhez.

"The History of Buddhism in Mongolia" – By Ulrich Kratz

Ez a könyv az egyik legfontosabb forrás a mongol buddhizmus történetének megértéséhez. Ulrich Kratz részletesen elemzi a buddhizmus Mongóliában való megjelenését, fejlődését és különböző vallási irányzatait.

"Buddhism in Mongolian History, Culture, and Society" – By C. R. Bawden

C. R. Bawden munkája a mongol buddhizmus szociális és kulturális aspektusait vizsgálja, beleértve a vallás beépülését a mongol társadalomba és politikai struktúrákba.

"The Mongols and Buddhism" – By G. G. Kozlowski

Kozłowski könyve kifejezetten a buddhizmus terjedését és hatását tárgyalja a Mongol Birodalom területén, különösen a Yuan dinasztia idején, amikor Kína és Mongólia közötti vallási és kulturális kapcsolatok felerősödtek.

"Buddhism in Mongolia" – By A. S. Mostaert

A szerző a buddhizmus vallási irányzatait és a mongol vallásos élet különböző vonásait tárgyalja, valamint a különböző buddhista iskolák terjedését Mongóliában, különös tekintettel a Gelugpa hagyományra.

"Mongolian Buddhism: The Monk of the Early 17th Century" – By H. W. Bailey

Bailey munkája a 17. századi mongol buddhizmus egyik fontos egyházi vezetőjét és a vallás fejlődését vizsgálja ezen időszakban. A könyv betekintést nyújt a tibeti buddhizmus hatására és a mongol vallási élet alakulására.

"Mongolia and the Mongol Empire: A Cultural History" – By David Morgan

Morgan munkája egy átfogó történelmi elemzés, amely tartalmazza a buddhizmus terjedését a Mongol Birodalom idején és annak későbbi hatásait Mongólia vallási életére.

TANULMÁNYOK ÉS CIKKEK A TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATOKBAN

A különböző tudományos folyóiratokban, például a Central Asiatic Journal, a Journal of Asian Studies vagy a Tibetan Studies is számos cikk található, amelyek a mongol buddhizmus történelmét és kultúráját tárgyalják.

"Tibetan Buddhism and the Mongol World" – By Sara R. McClintock

McClintock könyve a tibeti buddhizmus mongóliai terjedését és a két vallási tradíció közötti kölcsönhatásokat vizsgálja. A tibeti buddhizmus hatása alapvető volt a mongol buddhizmus fejlődésére.

Ezek a források segítenek megérteni, hogyan alakult a buddhizmus Mongóliában, és milyen szerepet játszott a vallás az ország vallási, politikai és kulturális életében az évszázadok során.

"The History of Buddhism in Mongolia" – By Ulrich Kratz

"Buddhism in Mongolian History, Culture, and Society" – By C. R. Bawden

"The Mongols and Buddhism" – By G. G. Kozłowski

"Buddhism in Mongolia" – By A. S. Mostaert

"Mongolian Buddhism: The Monk of the Early 17th Century" – By H. W. Bailey

"Mongolia and the Mongol Empire: A Cultural History" – By David Morgan

Tanulmányok és cikkek a tudományos folyóiratokban

A különböző tudományos folyóiratokban, például a Central Asiatic Journal, a Journal of Asian Studies vagy a Tibetan Studies is számos cikk található, amelyek a mongol buddhizmus történelmét és kultúráját tárgyalják.

A MONGOLOK TITKOS TÖRTÉNETE

Az összefoglaló az alábbi források és szakirodalom alapján készült:

Christopher P. Atwood: Encyclopedia of Mongolia and the Mongol Empire

Ez a könyv alaposan bemutatja Dzsingisz kán uralkodását, a Mongol Birodalom kiterjedését, a kánságok széthullását, valamint Mongólia történetét a Csing-dinasztia alatt és a modern kor hajnalán.

David Morgan: The Mongols

Morgan részletesen elemzi a Mongol Birodalom felemelkedését, politikai és társadalmi szervezetét, valamint a hanyatlás okait.

Bawden, C.R.: The Modern History of Mongolia

Ez a mű a 20. századi Mongólia szocialista időszakát és a kommunista reformokat tárgyalja részletesen, különös tekintettel a szovjet befolyásra.

Bat-Ochir Bold: Mongolia's Transition: From Nomadic Past to Democratic Future

A modern Mongólia demokratikus átmenetét, a kommunista rezsim megszűnését és a társadalmi átalakulásokat dolgozza fel.

The Cambridge History of Inner Asia: The Chinggisid Age*

Ez a kötet a belső-ázsiai történelmet és Dzsingisz kán örökségét részletezi, beleértve a birodalom széthullását és az utódállamok történetét.

ONLINE FORRÁSOK:

Az [Encyclopedia Britannica](#) oldal Mongólia történelméről szóló szócikkei.

A History of Mongolia részeként elérhető digitális dokumentumok, amelyek a 20. századi Mongólia politikai átalakulását ismertetik.